РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ТУРИЗМА

НАЦИОНАЛЕН СЪВЕТ ПО ТУРИЗЪМ
МИНИСТЕРСТВО НА ТУРИЗМА

ПРОТОКОЛ

ОТ ЗАСЕДАНИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ СЪВЕТ ПО ТУРИЗЪМ (НСТ),

проведено на 18.12.2025 г., хотел „София Балкан Палас“, гр. София

Поканени са всички членове и наблюдатели на НСТ.

Присъствали членове на НСТ:

1. **Мирослав Боршош,** министър на туризма и председател на НСТ;
2. **Ирена Георгиева,** заместник-министър на туризма и заместник-председател на НСТ;
3. **Светослав Стойнев**, директор на дирекция „Туристическа политика” и секретар на НСТ;
4. **Дончо Барбалов**, заместник-министър на икономиката и индустрията;
5. **Петър Градинаров**, гл. експерт в дирекция „Държавни разходи“, Министерство на финансите
6. **Дора Каравелова**, гл. експерт в дирекция „Технически правила и норми“, Министерство на регионалното развитие и благоустройството
7. **Илия Тасев,** директор на дирекция „Опазване на общественото здраве, здравен контрол и права на пациентите“, Министерство на здравеопазването
8. **Инж. Николай Василев,** началник на отдел, Министерство на земеделието и храните
9. **Димитър Недялков**, заместник-министър на транспорта и съобщенията
10. **Александър Йоловски**, заместник-министър на електронното управление
11. **Акад. Николай Витанов,** заместник-министър на образованието и науката
12. **Наталия Ефремова**, заместник-министър на труда и социалната политика
13. **Тони Тодоров**, заместник-министър на вътрешните работи
14. **Петър Младенов**, заместник-министър на младежта и спорта
15. **Александър Колоячев,** изпълняващ длъжността председател на Комисия за защита на потребителите
16. **д-р Татяна Николова**, началник отдел в дирекция „Контрол на храните“ при ЦУ на Българската агенция по безопасност на храните
17. **Филипина Тодорова,** главен директор на главна дирекция „Фискален контрол“, НАП
18. **Георги Пампоров,** изпълнителен директор на Организация за управление на туристически район „Родопи“
19. **Младен Стоянов**, директор на дирекция „Туризъм“, община Варна, представител на Организация за управление на Варненски Черноморски туристически район

20. **Антон Пенев**, директор на ОП „Туризъм“, представител на Организация за управление на Софийски туристически район
21. **Радост Иванова,** изпълнителен директор на Организация за управление на Тракийски туристически район
22. **Гергана Донева**, техн. секретар на Организация за управление на Дунавски туристически район и ръководител на отдел „Туризъм“, ОП "Русе арт"
23. **Мария Офицерова,** изпълнителен директор на Организация за управление на Старопланински туристически район
24. **Д-р Полина Карастоянова,** изпълнителен директор на Национален борд по туризъм
25. **Георги Щерев**, председател на УС на Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация
26. **Петър Стоянов**, председател на УС на Асоциация на българските туроператори и туристически агенти
27. **Одисей Спасов**, председател на Българска асоциация на туристическите агенции
28. **Венцислав Кръстев,** председател на Сдружение „Туризъм“
29. **Д-р Сийка Кацарова**, председател на Български съюз по балнеология и СПА туризъм
30. **Иванка Попова,** представител на Асоциация на къщите за гости в България
31. **Георги Дучев,** председател на Българска асоциация на професионалистите в мениджмънта на хотели
32. **Владимир Маринов**, заместник-председател на УС на Бургаска регионална туристическа камара
33. **Иван Иванов**, председател на УС на Асоциация на специализираните експерти в туристическата индустрия – АСЕТИ
34. **Ивайло Иванов,** председател на УС на „Българско конгресно бюро“
35. **Добри Митрев**, председател на УС на Българска стопанска камара, представител на национално представителните работодателски организации в Република България
36. **Венцислав Венев**, представител на УС на Български туристически съюз

<u>Присъствали наблюдатели:</u>

1. **Д-р Илин Димитров**, секретар по образование, култура и туризъм на държавния глава на Република България
2. **Ива Петрова**, заместник-министър на енергетиката
3. **Бианка Стефанова**, гл. експерт в дирекция «Съвет по законодателство», Министерство на правосъдието
4. **Доц. д-р Десислава Вараджакова**, представител на Българска академия на науките

<u>Отсъствали членове на НСТ:</u>

1. Заместник-министър на иновациите и растежа
2. **Мария Ангелиева**, заместник-министър на външните работи
3. **Доц. Тодор Чобанов**, заместник-министър на културата
4. **Виктор Атанасов**, заместник-министър на околната среда и водите
5. **Радостин Илиев**, заместник-министър на отбраната
6. **Христо Марков**, изпълнителен директор на Националната агенция за приходите
7. Представител на УС на Организация за управление на Бургаски Черноморски туристически район

8. Представител на УС на Организация за управление на Рило-Пирински туристически район
9. **Галина Стоянова**, председател на УС на Организация за управление на туристически район „Долината на розите“
10. **Михаил Абаджиев**, председател на Национална асоциация Хотел, Ресторант, Кафетерия – ХоРеКа
11. Национална асоциация по СПА и Уелнес туризъм
12. **Борис Павлов,** председател на Асоциация за туристически имоти и иновации
13. **Ричард Алибегов**, председател на Сдружение „Българска асоциация на заведенията“
14. **Емил Коларов**, председател на Сдружение на заведенията в България
15. **Радостин Дачев**, председател на УС на Туристическо сдружение „Клуб на хотелиера“
16. **Павлина Илиева**, председател на СТТА „Обединение Бъдеще за туризма“
17. **София Цанкова**, представляващ „Пампорово“ АД, представител на планинските курорти
18. **Елена Косева**, „Св. Св. Константин и Елена Холдинг“ АД, представител на морските курорти
19. **Кристиян Райчев**, адвокат в АК -Пловдив, представител на Сдружение за правна помощ на потребителите
20. **Евелина Пулева**, председател на Национално сдружение „Случаен превоз“
21. **Николай Ангелов**, кмет на община Балчик и представител на Национално сдружение на общините в Република България

<u>Секретариат на НСТ:</u>

1. **Венелина Червенкова**, началник на отдел „Развитие на отделните видове туризъм“, дирекция „Туристическа политика“;
2. **Десислава Михалкова**, държавен експерт в отдел „Развитие на отделните видове туризъм“, дирекция „Туристическа политика“;
3. **Неделка Фингарова**, главен експерт в отдел „Развитие на отделните видове туризъм“, дирекция „Туристическа политика“.

<u>Гости:</u>

1. **Д-р Десислав Тасков,** председател на Комисията по туризъм в Народното събрание
2. **Димитрина Горанова**, зам.-председател на УС НА АБТТА
3. **Веселин Данев,** председател на УС на Българска хотелска асоциация
4. **Георги Николов,** председател на УС на БТК
5. **Полина Златарска,** ръководител екип на програма ДОМИНО 2, главен експерт в дирекция „Професионално образование и обучение“, Министерство на образованието и науката
6. **Ина Бойчева,** Народно събрание
7. **Адриана Ангелова,** Народно събрание
8. **Аделина Иванова,** Народно събрание
9. **Биляна Веселинова,** Народно събрание
10. Политическо ръководство, директори на дирекции и началници на отдели в Министерството на туризма

Заседанието се проведе при следния дневен ред:

1. Откриване на заседанието и представяне на резултатите от дейността на Министерството на туризма през 2025 г. – Мирослав Боршош, министър на туризма;
2. Представяне на Годишната програма за Национална туристическа реклама 2026 г. – Милена Вълкова, директор на дирекция „Маркетинг и реклама“;
3. Представяне на програма ДОМИНО 2 за укрепване на дуалната система на обучение в сферата на туризма – Полина Златарска, ръководител екип на програма ДОМИНО 2, главен експерт в дирекция „Професионално образование и обучение“, Министерство на образованието и науката;
4. Разни.

Поканата, дневния ред и материалите към него са изпратени на всички членове на НСТ по електронна поща от Секретариата на НСТ преди датата на заседанието.

Откриване на заседанието:

Министър Боршош приветства всички присъстващи, обяви кворума и откри заседанието на Националния съвет по туризъм (НСТ).

В своето изказване министър Боршош подчерта, че за екипа му е било много важно държавата да изяви силно и ясно позициите си в сектор „Туризъм“. Предходните министри на туризма са дали най-доброто в това отношение, но в същото време това, което министър Боршош е заварил, е позицията на държавата, която по много важни въпроси е отсъствала. Тази година, ако има някакъв успех в туризма, за него и екипа му, освен конкретните цифри, данни от летния, зимния сезон като цяло, е позиционирането на държавата като реален участник в сектор „Туризъм“. Министър Боршош благодари на представителите на бранша, които са го посрещнали като министър с „резервирано доверие“ и за отделеното време да обяснят за пореден път как си представят работещата държава. Изрази надежда, че той и екипа му са ги чули добре. Министърът посочи, че счита че държавата е влязла в много по-силна роля в развитието на сектор „Туризъм“, което за него е от стратегическо значение и смее да твърди, че е изграден протокол на отношенията, които трябва да има държавата и държавните институции в сектор „Туризъм“, което означава диалогичност, разбиране и търсене на решения. Той посочи, че независимо, че не всичко зависи от Министерството на туризма, не сме си позволявали да кажем, че „това не зависи от нас“, макар и в някаква степен да е било така.

Министърът продължи, че следващата година, е пълнена с огромни предизвикателства за сектор „Туризъм“, свързани с геополитическа обстановка, с вътрешната в страната обстановка, с вътрешната обстановка в различните ни основни пазари, с икономическия растеж и доходите на хората. Той посочи, че трябва да сме много внимателни, когато анализираме и когато подготвяме стратегията ни за следващата година.

Големият проблем, който е реален за всички сектори на българската икономика е недостига на работна ръка. Това е една тема, която постоянно се повтаря и действията на Министерството са в посока да обобщи искането на целия бранш за брой страни, свързана с недостига на работна ръка и внос на тази работна ръка, ще има реален резултат още през 2026 г. Изготвено е обобщение, колко са хората, които не достигат като работна сила в бранша, от кои страни бранша предлага да дойдат и къде е държавата в целия този процес - от сложния механизъм и забавяне вътре в страната, през всички видове държавни институции, които координират и съгласуват издаването на работни визи, до работата на посолствата и

консулствата ни. На базата на това се получи един доста добър списък и се установи, че недостига е между 8 000 и 10 000 души. В момента са посочени около 6500 искания в конкретни държави, конкретни посолства, от конкретни фирми, с които бранша работи в областта на човешките ресурси. Това е изпратено към външно министерство и ще бъде изпратено и до конкретните посолства. Процесът как държавата се справя и облекчава работата на бранша, ще бъде подложен на много силен мониторинг от страна на Министерството на туризма. Министърът оцени това като значителна крачка в тази посока.

Вторият голям проблем, който така или иначе съществува и до сега е нямало ясен разговор, е свързаността. И в момента е налице една немалка кризисна ситуация за развалянето на договор между авиолинии и голям оператор. Има ръст на немския пазар със значителен процент (около 25%). Всичко това обаче може да остане в историята и дори да се установят предишни нива и по-надолу, ако в момента заедно - бранша и държавата, съответно и с общините, не се реагира, така че да се подсигури тази въздушна свързаност.

Министър Боршош посочи, че от тук идва и третия важен момент - преосмисляне на начина на финансиране на рекламата и представянето на държавата ни.

Това, което МТ иска и са започнати действия, като резултатите са на лице вече, е конкретна работа и договори с големите в бизнеса и с авиолиниите. Това е стратегическо решение, което е взето с екипа и че ще даде резултати. С големите световни туроператори, чиито канали са много по-разработени и видими отколкото дори на държавата, с авиолините и ще бъдат наследени от следващия служебен и редовен министър са договори с TUI, JET, WIZZ AIR, разговори с RIANAIR. Договори са подписани и с MASTERCARD, а преговорен процес тече с AMADEUS.

Четвъртата голяма тема, която МТ е започнало е промяната на законодателството, тъй като често се чува довода „Закона не ни дава възможност, закона ни пречи“. Поради това МТ е започнало реално да променя Закона за туризма, от създаване на Гаранционнен фонд. За съжаление той е на етап - разглеждане в зала, но министър Боршош се надява в следващите седмици да влезе за разглеждане, за да може да се продължи разговора по него. Цели се и промяна в законите, които да дадат възможност за реален планински туризъм, защото това, което България притежава като даденост, въобще не отговаря на възможностите в областта на планинския туризъм.

Министърът попита риторично дали са готови законодателят и политическите сили да направят промени, които да позволят създаването на нови лифтове, влекове, писти, защото, по неговия личен анализ, картината на зимния туризъм е изключително изкривена в Европа. При 200 км писти ние се опитаме да се състезаваме с Италия, Франция, Швейцария, Австрия –държави които са с над 5000 км писти, а стигат и до 9000 км.

Предстои голям разговор и по другата тема, свързана с управлението на националните курорти и какво дава държавата на тези национални курорти, как ги подпомага и защо трябва да има тази промяна в закона, така че да има някакво реално значение за тях, освен да бъдат вписани в някакъв списък и да ги наричаме условно национални курорти, защото сега по нищо не се отличават, освен че са в този списък.

Друго предизвикателство са контролните функции на Министерство и, разбира се, защита на потребителите и защита на бизнеса от сивия сектор. МТ работи по този въпрос. Тази година е изградена основата на едно бъдещо законодателство, което да е адекватно, но този разговор предстои заедно с НСТ и в Народното събрание.

В международен план министър Боршош смята, че сме позицинирали държавата ни още по-ясно като реален участник и в световния, и в европейския туризъм. Заедно с Испания,

Италия, Гърция и Харватска, България е в петте държави, които формулират в момента европейската политика в областта на туризма. Министърът се радва, че заедно с колегите му-министри е част от тази условна петица в европейския туризъм, която и на световно и на европейско ниво определя в момента какво и къде ще се случва от специален бюджет на Европейския съюз на туризъм, до изработване на цялостна концепция, каквато до сега е нямало в този смисъл. Позицията ни в Световната организация, като член на Изпълнителен съвет, и цялата ни активност, допринесоха да станем домакин на глобална конференция, която бе отличена. За него е било изключителна гордост като български министър на туризма да чуе, че България е една от страните, тази година провели един от най-големите форуми, чието значение бе отличено за развитието на световния винен туризъм. Министър Боршош отбеляза, че това е успех, за който благодари на целият екип на Министерството и на общините с които МТ е работило. Той обобщи, че в тези няколко основни стълба е развивана работата на Министерството през годината.

Министър Боршош се върна на темата за това каква държава виждат присъстващите, къде е мястото ù и колко е активна тя. Това е тема, която днес ще се дискутира, за да може да остави всичките решения, които ще се вземат днес и предложенията на членовете на НСТ на следващия му колега министър. Министърът увери присъстващите членове на НСТ, че в каквото и да е качество, ще продължава да защитава интересите на сектора, защото освен икономически важни те изграждат и имиджа на страната.

Министър Боршош благодаря на всички общини, с които МТ е работило, защото обръщането на Министерството на туризма към местната власт, към регионите, където реално се случва туризма, освен че е в унисон със световната тенденция за все по-засилени роли на регионите и финансиране на регионите, на различните видове нужди на туризма като свързаност и инвестиции в тях, е нещо, което той се надява да бъде развито от тук нататък.

В заключение, министърът благодари за тази една година съвместна работа на присъстващите. Той посочи, че в рамките на заседанието ще бъде обобщено и това, което очакваме от 2026 г., и което очакват представителите на бранша от Министерството на туризма и включително и от представителите на държавата, които са в НСТ.

Министърът изрази надежда, че тази раздялата е само една стъпка по-нататък в съвместната им дейност и посочи, че остава с отлично впечатление от работата с бранша и ще продължи, независимо от това в какво качество.

Той даде думата на д-р Десислав Тасков, председател на Комисията по туризъм в Народното събрание.

Д-р Десислав Тасков, председател на Комисията по туризъм в Народното събрание, благодари за съвместната работа и посочи, че съжаление и тъга няма, има бъдеще в този сектор и то ще е добро. Като председател на Комисията по туризъм той смята, че е привилегия да си председател на тази комисия най-малко, защото чисто политическото напрежение е сведено до минимум, а диалога и прагматичността, с които са положили усилия да работи тази комисия са присъствали. И въпреки, че включва представители на различни политически сили, с различни виждания, различни коментари, в нито един момент тази Комисия не си е позволила да прескочи интересите на този бранш и на всички браншови организации, които участват. Той благодари и на целия екип на МТ, което е бил абсолютно диалогично настроен и е вземал участие във всяка една от комисиите.

Неговото желание е било да покаже едно по-голямо уважение и отношение към бранша „Туризъм“ в различните му разновидности.

Д-р Тасков посочи, че заседания на Комисията са се провеждали на различни места в страната, като целта на тези изнесени заседания, е била да решават проблеми на място и да има визия как да се развиват нещата. Това се е случило и са постигнати добри резултати.

Ако успехът казват, че „има много бащи“, в туризма той смята, че успехът се дължи на работата на бранша, на личните качества и на екипите, за което ги поздравява. Д-р Тасков посочи, че са провеждани много разговори, спорове, но са намирани решения. Той допълни, че някои решения тепърва предстоят да се случат де-факто и в пленарна зала. Няма да забравят Закона за туризма и това, което се очаква от Комисията. Туроператорите също не са забравени. Тези неща ще се случат, но най-важното за него е, че показваме България в един много по-систематизиран план, не само в едно отношение. Неговото желание е ролята на МТ да е по-сериозна и през Министерството да минават повечето проекти и да могат да се решават конкретни въпроси. Д-р Тасков завърши изказването си като отново поздрави министър Боршош, благодари на бранша и посочи, че вярва, че бъдещето за сектора е светло. Той изброи успехите, които са се случили в сектора през годината и напомни за препоръка от германските партньори от това лято, които са ни поздравили за това как се развиваме и са препоръчали да напредваме с умерени темпове, а не прибързано.

Д-р Тасков пожела сектор „Туризъм“ да се развива позитивно и всички ние да усещаме удовлетворение от работата си.

Министър Боршош посочи, че оптимизма на председателя на Комисията по туризъм е хубав, но има много реална работа, която трябва да се свърши и очерта въпросите, за които все още нямаме отговор:

1. Бюджета за туризъм, който и тази година не отразява една реална държавна политика, в която туризма, ако не е приоритет, то може да е акцент.
2. Вторият минус е, че няма да имаме изградена структура, място и хора, които да се занимават с цялостния бранд на страната. След толкова много години и разговори, е направена значителна крачка - създаването на Национален фонд, който да се занимава с цялостно управление на имиджа на страната, който е предложен от министър Боршош. През всички тези години неговите колеги - министри на туризма винаги са били притискани за това да се грижат и да създават „Бранд България“. Според него този процес трябва да приключи. Министерството на туризма е отговорно за дестинацията, а цялостния бранд на страната трябва да обединява държавата, общините и всички икономически сектори, които са свързани с представянето на страната. Ако не бъде създаден подобен Национален фонд, който да може да бъде финансиран извън бюджетите на съответните министерства, ще се продължа да се цикли в този разговор за представянето на България, където туризма, разбира се, трябва да е основен акцент. И тогава, с допълнително финансиране на най-големите събития и начини на представяне на страната ни, може да се говори за реална държавна политика, защото свързаността изиска много пари в съвременния свят. Това означава добри и големи договори с авиокомпаниите, адекватна политика на летищата ни и това трябва да е централно държавно управление през подобен Национален фонд, а не да е задължение на едно министерство, което само по себе си не разполага дори с бюджета, който би трябвало да изгради голяма имиджова туристическа кампания, камо ли да прави бранд на страната. Този разговор може да се проведе още през м. януари ако законодателят има достатъчно време и отговорност, независимо от сложната политическа обстановка. Министър Боршош посочи, че той ще настоява за това, защото Парламентът ще продължи да работи. Той изрази надежда, че тези политически сили, които успеят да изградят концепция и за туризъм, и за бранд на страната ни, че ще имат и подкрепа от бранша.

Това са негативите, с които МТ не се е справило.

Министър Боршош даде думата на г-жа Милена Вълкова, директор на дирекция „Маркетинг и реклама“ в МТ.

Милена Вълкова, директор на дирекция „Маркетинг и реклама“ в МТ представи Годишната програма за национална туристическа реклама за 2026 г., която предлага един реалистичен, изпълним и партньорски модел, в който държавата, общините и бизнесът работят в една посока – целогодишен и по-качествен туризъм. Тя продължи, че през 2026 г. България няма да спечели битката за туристите с повече реклама, а ще спечели чрез по-добро позициониране. Тя посочи, че ще представи как през тази маркетинговата стратегия МТ се стреми към три конкретни и измерими цели - по-добро разпределение на туристите във времето и пространството, по-дълъг престой и по-висока стойност от всеки турист.

Г-жа Вълкова посочи, че ще представи глобалния контекст, който определя „правилата на играта“, ситуацията в България и какво конкретно прави МТ с наличния ресурс, за да бъдем по-конкурентоспособни.

Г-жа Вълкова подчерта, че програмата е рамка и покана за разговор с общините, с бизнеса и с всички заинтересовани.

След изключително добрите резултати за изминалата година, МТ си поставя и високи цели, защото трябва да вървим напред. Все още имаме нужда да възстановим входящия пазар от предковидния период, а предизвикателствата не са малко. В широк план, чисто обективните такива са: ограничен бюджет, силна конкуренция, нужда от добавена стойност, сезонност и икономическа несигурност.

В този контекст, планът, който тя представя е с фокус върху три основни направления по отношение на маркетинга и рекламата: културен и фестивален туризъм, публично-частни партньорства и международни туристически изложения.

Г-жа Вълкова започна с анализ на глобалните тенденции в туризма като посочи, че всички тези фактори не са абстрактни и те директно определят как и къде България може да бъде конкурентна. Предимствата на дестинация България са това, което следва да капитализираме – изживявания, сигурност и т.нар. value for money.

Г-жа Вълкова представи и как изглежда туризма в България в цифри. Тя посочи, че на национално ниво виждаме стабилен ръст. Туризмът остава ключов за икономиката. До края на годината (2025 г.) се прогнозира ръст от 5%, почти 10 милиона туристи, 29 милиона нощовки и 8% от БВП. За 2026 г. се предвиждат стабилен ръст и леко покачване на нощувките чрез привличане на туристи от пазари с традиционно по-дълъг престой, както и чрез развитие на туристически продукти, които дават причина туристите да останат по-дълго в България. Г-жа Вълкова направи съпоставка на българския туристически продукт в сравнение с този на Европейския съюз като цяло.

Г-жа Вълкова представи и данни от национално представително проучване, което има за цел да установи как българите възприемат българския туризъм. Тя посочи, че според проучването българите пътуват в страната, имат доверие в продукта, но очакват повече качество и изживяване. Данните очертават преобладаващо положителни нагласи сред пътуващите по отношение на качеството. Цената се откроява като водещ критерий за избор. Г-жа Вълкова поздрави представителите на бранша за чудесните резултати.

Г-жа Вълкова представи разпределението на входящ и вътрешен пазар, както и обобщени мерките, които следва да се вземат за подобряване на туристопотока от тези пазари - подобряване на въздушната свързаност и достъпността, развитие на целогодишни комбинирани туристически продукти, фокус върху градски и културен туризъм, съвместни

маркетингови кампании с туроператори, авиокампания и др. Анализирайки основните входящи пазари, тя посочи, че на преден план излизат няколко мерки, които следва да се предприемат. Г-жа Вълкова представи и прогнозите на МТ, както и вижданията на Министерството за реакция спрямо тенденциите и прогнозите на конкретните приоритетни пазари и особеностите им.

Г-жа Вълкова представи и извършеното през 2025 година. Тя посочи, че въпреки че сме били изправени отново пред бюджетни предизвикателства, сме съумяли да планираме и изпълним ефективни и разнообразни кампании, като сме се фокусирали основно върху генериращия български пазар, но и сме продължили присъствието си на важни външни пазари. Някои от основните дейности са:

- придобиване на нов домейн, който помага за по-добро позициониране в търсачките, по-добра SEO-оптимизация и по-добро представяне спрямо конкурентите https://visitbulgaria.com/. В момента сме в процес на разработване на много по-модерен туристически портал, както и на ново приложение.

- Кампании в Мета и Google, които са били изключително успешни.

- Участия на 25 изложения и събития на целеви пазари с над 280 представители от българския туристически сектор. Международните туристически изложения, макар и основно B2B инструмент, подпомагат сектора за това да представят продукта си пред правилната аудитория и бизнесът е още по-близо до сделка. Като институция МТ се стреми да създава благоприятни условия, това да се случи, за да може да се разгърне пълния потенциал на туристическите предложения за дестинация България.

- Кампании и акции по насърчаване на продажбите, кампании със SunExpress, FVW.de, Jet2 Holidays.

- Домакинства с международен обхват: Бранд позициониране при провеждането на Световната купа по сноуборд в Банско; Международен винен конкурс Souvignon Selection by Concours Mondial de Bruxelles; Erlebe Bulgarien //„Изживей България“; IX Глобална конференция за винен туризъм (6-7 октомври 2025 г. в гр. Пловдив), организирана от Световната организация по туризъм към ООН (UN Tourism), в партньорство с Министерството на туризма; Iter Vitis - присъединяване към престижния европейски културен маршрут „Пътят на виното“виното“(Iter Vitis); Press и FAM пътувания.

- B2B събития: B2B събитие в Дубай, ОАЕ; Информационен семинар, Мюнхен, Германия; New Deal Europe, Лондон; Информационен семинар, Франкфурт, Германия.

- Кампании в медии: Кампании по мултинационални чуждестранни канали и издания: Eurosport 1, Eurosport 2, Discovery Channel , National Geographic, 24 kitchen, Antena3/ CNN , турските SHOW и Milliyet.

- Активности за насърчаване на вътрешния туризъм: Организация/участие на над 85 събития в страната; Кампании в различни комуникационни канали.

- Кампания за откриване на сезон Лято 2025: 31 май 2025 г. гр. Поморие :„Откриване на морски летен сезон 2025; 27 юни 2025 г. гр. Чепеларе : „Откриване на планински летен сезон 2025; Събитията са били съпътствани от интегрирани дигитални, външна реклама, радио и инфлуенсър кампании. Концертите са се провели с участието на водещи български изпълнители.

- Кампания Лято 2025 в дигиталните платформи с цели: Популяризиране на България като лятна дестинация за културен и природен туризъм; Насочване на трафик към целевите страници за морски, планински и културни маршрути; Повишаване на видимостта на страната сред местни и международни аудитории (България, ЕС пазари);

- Кампания „ДългоЛятие “ – успешен пример за сътрудничество между институция и местна власт;

- Кампания „Следвай пътя на виното“ с цел популяризиране на винения туризъм в България и свързването му с културни и кулинарни преживявания. Подкрепена е от дигитална реклама, външна реклама, радио реклама и печатна реклама; Digital PR /собствени и партньорски канали/ публикации, видео съдържание, банери, постове, сторита YouTube video реклама, Google реклама, Landing страница за винен туризъм с клипчета, статии, интересни факти и новини;

- Кампании за подпомагане на събития и фестивали;

По отношение на конкретната стратегия за 2026 година и нейния комуникационен фокус г-жа Вълкова посочи, че както вече е споменато културния туризъм е инструмент за привличане на нови туристи, удължаване на сезона и на престоя. Затова през 2026 г. той ще бъде комуникационен фокус. Планинският и морският туризъм продължават да бъдат основния генератор на туристи, а медицинският туризъм ще бъде подпомагащ и ще позиционира страната като целогодишна, достъпна и надежна дестинация с висока добавена стойност, която съчетава лечение, възстановяване и културни изживявания.

Г-жа Вълкова представи световни данни, които доказват потенциала на културния туризъм, както и ситуацията в България.

Тя посочи, че комуникационна платформа за 2026 г.: CULTOUR 2026 е слоганът, който ще съпътства всяка наша стъпка през новата година. През зимните месеци фокусът е върху култура, вино и традиции, а в активния сезон върху море, култура, музеи, вино и фестивали. Така културното съдържание свързва различните сезони, удължава престоя и допълва основните туристически продукти през цялата година.

Г-жа Вълкова представи работен проект за структура и управление на проекта CULTOUR 2026, който показва как през партньорство между държавата, местните общности, културниите институции и туроператорите под координация на Министерство на туризма се изгаражда цялостен туристически продукт. Основната цел е да се позиционира България като целогодишна културна дестинация.

Тя представи и комуникацията: Създаване на Brand Guide лого CULTOUR 2026 и слоган (365 дни култура); Акцент на културния туризъм на новата дигитална платформа visitbulgaria.com; Фокус върху културен туризъм във всички рекламни активности дигитална, ТВ, радио, външна реклама, изложения.; Фокус върху културен туризъм при съвместни инициативи с туроператори, авио компании.; Провеждане на Глобална културна конференция; Партньорство с национални и местни власти, местни общности, културни и образователни организации, бизнес и др. за реализиране и популяризиране на ключови събития и фестивали.

Г-жа Вълкова каза, че едва ли има държава, която да не казва, че нейния продукт е устойчив, качествен, че предлагаме уникално изживяване и т.н., но с точно сегментиране, диференциране и правилния подход, както и с взаимни усилия, тя е убедена, че може да се постигне.

Г-жа Вълкова представи и активностите, които се планират през 2026 г. част от които са съвместни кампании с TUI, Jet2, WIZZAIR, които ще ни подсигурят летния сезон, както и ще подсилят крилата на сезона. Giro d´Italia, за което ще се говори почти през цялата първа половина на годината, Национална конференция за винен туризъм, конгрес на ESPA и BUBSPA, председателство на Дунавската стратегия, годишна среща на кластър „Занаяти и народно творчество“ са все теми, от които ще се оформят важни дискусии с международен

отзвук. България ще участва на най-значимите международни изложения, ще има целогодишна дигитална кампания и подкрепа за фестивали и събития.

Г-жа Вълкова увери, че предложенията от страна на туристическия сектор са разгледани и взети предвид при изготвянето на програмата за 2026 г. Тя завърши представянето си като благодари и пожела успех на присъстващите.

Министър Боршош благодари на г-жа Вълкова и нейния екип, който е работил през годината – Ани Хараламбиева, Албена Методиева, която е излязла в пенсия, на дългогодишен служител, Маринела Христова. Министърът благодари и на екипа на дирекция „Туристическа политика“ и на г-жа Мая Никовска, която ще продължи да работи в МТ на друга длъжност, и представи новия директор - г-н Светослав Стойнев. Министър Боршош благодари и на дирекция „Международна дейност и визови режими“ и нейния директор – г-жа Савина Недялкова. Той посочи, че изключително добрата работа с общините дължи на съветника си – г-жа Амелия Гешева.

Министър Боршош посочи, че ще трябва 2026-та много да се поработи, за да се промени общата картина и посочи, че се движим в правилната посока. Отбеляза, че е чувал препоръки да заложим на един вид туризъм и това да е летния, малко зимен, защото това пълни бюджет. Министърът потвърди, че това е безспорен факт, но когато не разширяваш портфолиото си, ако не представяш по-многопластово дестинацията си, това рано или късно ще изчерпи само това предлагане. Той посочи, че акцентирането върху винения туризъм, освен, че е донесло международна разпознаваемост в тази част на туризма, създава допълнително отношение към този вид туризъм. Той не отменя концентрацията върху зимния или летния туризъм. Също така смята, че МТ всяка година, освен основните си фокуси върху класическия вид туризъм като основен приход за страната, трябва да изважда акцент, върху който допълнително да сложи рекламата и маркетинга си. Това е направено със сегмента медицински туризъм на базата на голямо изследване, което е впечатляващо и може да бъде предоставено на всеки, които би искал да се запознае с него. Министър Боршош сподели, че основните критики към медицинския туризъм са били какво може да предложи България в тази сфера. Оказало се е, че особено частния бизнес, а и много от държавните болници са на ниво, на което може да се предлага този вид туризъм. В тази връзка неговият акцент е върху културния туризъм и всеки след него, ако реши може да промени това, но ще има върху какво да стъпи. Министър Боршош добави, че това са следващите големи въпроси пред страната ни, освен очертаните вече свързаност, работна ръка, законодателство и работа с общините.

Министър Боршош обърна внимание на предстоящото влизане на България в еврозоната и даде думата на г-н Александър Колячев - временно изпълняващ длъжността председател на Комисията за защита на потребителите (КЗП).

Г-н Александър Колячев, благодари за възможността да участва в заседанието на НСТ, посветено на ключови теми за развитието на сектора, свързани с възможностите за укрепване на дуалната система за обучение и активното позициониране на дестинация България. Г-н Колячев сподели, че Комисията през годината е осъществявала постоянен контрол на туристическите обекти и дейности в различни направления – места за настаняване, заведения за хранене и развлечения, СПА центрове, туроператори, туристически агенти, ски-писти, екскурзоводи и др. за спазването на Закона за туризма и Закона за защита на потребителите.

В областта на нелоялните търговски практики, една от постоянните кампании в месечните планове за контролна дейност на КЗП е била верността на представената

предварителна информация от страна на търговците по отношение на предлаганите туристически услуги, като например информацията за вида и категорията на местата за настаняване. Г-н Колячев добави, че през 2025г. са имали много предизвикателства, като подготовката на страната за предстоящото преминаване към еврото. От КЗП извършват засилен контрол по правилното прилагане на Закона за въвеждане на еврото, като същевременно са положени големи усилия за протичане на плавен преход от лев към евро. Г-н Колячев допълни, че е имало специфична, но ключова функция с превантивен характер в процеса на въвеждане на еврото, а именно е била проведена мащабна комуникационна дейност насочена към всички заинтересовани страни – граждани, икономически оператори, браншови и потребителски организации. Информационната кампания за въвеждането на еврото е била проведена съгласно утвърдени графици на комисията и Министерство на финансите (МФ), като ръководството и представителите на КЗП са взели активно участие в общо около 200 работни срещи, като 168 са с потребители и търговци в общински центрове и малки населени места. 26 събития са били организирани от МФ и Българска народна банка (БНБ). Г-н Колячев сподели, че посещаемостта на събитията е била висока с по-голям интерес от страна на гражданите и бизнеса в по-малките населени места. По време на срещите и събитията са били поставени редица въпроси, като отговорите им са били публикувани на интернет страницата на комисията.

Г-н Колячев постави акцент върху дългогодишното и ползотворно сътрудничество с МТ, с което имат възможност за бърз обмен на информация, предприемане на комплексни действия и прилагане на законовите изисквания в цялост. Съвместно с МТ периодично се осъществява контрол в различни търговски обекти, прироритетно по Черноморието, зимни курортни селища и популярни туристически места – в зависимост от сезона. Подпомагани са и от други институции с отношение към защитата на потребителите, като БАБХ, РЗИ, НАП, МВР и др.

В заключение Г-н Колячев информира, че през първото деветмесечие на 2025 г. КЗП е извършила 3652 проверки на различни туристически обекти. Контролът обхваща 537 места за настаняване, близо 2500 заведения за хранене и развлечения и около 50 СПА центрове. Също така са проверявани и туроператори, туристически агенти и екскурзоводи.

Г-н Колячев сподели, че от КЗП остават отворени за експертен диалог и сътрудничество и са насочени към това българските потребители да получават качествени туристически услуги в безопасна и устойчива среда.

Министър Боршош сподели, че във връзка със съвместната работа с КЗП голяма част от работата на МТ е да препраща писма до редица институции и това в даден момент трябва да престане, защото и КЗП има своя капацитет. Министър Боршош добави, че е трудно на който и да е председател на комисията да се обясни, защо е по-важно да контролира сектор туризъм, а не цените на стоките например, които засягат още по-голям брой хора. Отговорът е в допълнителни правомощия на МТ. Министър Боршош допълни, че по тази тема са се провели редица срещи, като на последната са обсъдени два варианта докато влезе законодателството – първия е да се командироват хора от МТ, които да отговарят в КЗП само за проблемите свързани с туризма, за да няма забавяне на сигналите. Второто постижение е свързано с регистрационните режими. Били са изчистени над 300 туроператори и туристически агенти, които не са отговаряли на законовите изискванията. Също така, че занапред ще се работи в посока регистрационния режим в МТ да е и контролен. По този начин колегите туроператори, които знаят, че не са 1800 – 1900 в България, а са регистрирани толкова и си плащат данъците и застраховките, да бъдат защитени от нелоялна конкуренция.

Д-р Полина Карастоянова поздрави присъстващите от името на НБТ и подчерта, че се изпраща една много смислена и съдържателна година, в която министър Боршош и неговия екип са поставили основата на едно съзидание и на политики в управлението на сектор „Туризъм“ след няколко години на безвремие, хаос и безпътица. Тя изрази съжаление, че към настоящия момент има индикации, че този период на политическа нестабилност и турболенции може да продължи. Д-р Карастоянова отбеляза, че МТ е имало много силна международна дейност, много силна маркетингова и рекламна политика, като VisitBulgaria.com и останалите дейности са факт. Д-р Карастоянова добави, че представената презентация на Годишната програма за национална туристическа реклама е много професионална, със съдържателен анализ и професионални прогнози. Вътрешността на страната е била изведена, като много силен акцент в работата на министъра и министерството, защото с цялостната значимост на големите туристически комплекси по морето и планината, министърт много гочно е определил в началото на мандата си двата различни вида туристи, а именно пътуващия и почиващия. В тази връзка пътуващия турист е голямото предизвикателство за тях и необходимостта да му се предложат невероятни, автентични, стойностни и качествени преживявания. Концепцията е, че всъщност туризъм може да бъде предложен навсякъде в страната, където има любезен домакин готов да предложи разказ за културата и традициите на мястото.

Д-р Карастоянова отбеляза, че работата на МТ с общините и кметовете е показала един нов почерк, който е и много значим в дългосрочен план за развитието на туризма. Д-р Карастоянова спомена, че диалогичния модел на работа и взаимодействие с туристическите организации се оценява, като изключително положително. НБТ благодари за институционалното партньорство на МТ и заедно са имали възможността да поставят във фокуса на вниманието темите, които според тях са били ключови за 2025г., а именно присъединяването на България към еврозоната, проблема и процедурите по вноса на работници от трети страни, въздушната свързаност и имиджовите събития, като ключов фактор за привлекателността и конкурентността на България.

Д-р Карастоянова сподели, че ще продължат да подкрепят предложението и инициативата на правителството за създаване на фонд „България днес и утре“ . Това би била една стратегическа платформа за презентиране на България с нов мащаб, с нови хоризонти и със съвършено различен образ, който е изключително необходим.

Д-р Карастоянова посочи, че завършващият етап от интеграцията ни в ЕС, която бележим на 01.01.2026 г., няма да се повтори и трябва да бъдем готови с необходимите механизми и инструменти, за да създадем и покажем този образ.

Тя посочи, че оценяват и уважават успехите на им колегите си от останалите туристически сдружения и поздрави д-р Сийка Кацарова за избирането и за председател на Европейската СПА асоциация (ESPA).

В заключение, д-р Карастоянова изрази мнение, че очаква една трудна година, в която НБТ ще остане един много силен прогнозируем и конструктивен партньор на държавните институции, като единствен начин за прогрес. Тя благодари лично на министър Боршош за свършената работа и за екипа на МТ.

Министър Боршош благодари за думите към екипа на министерството. По отношение на 4-5 годишния хаос посочи, че се е стремял, неща започнали по времето на д-р Илин Димитров, като министър на туризма да ги доразвие. Това е цялостна концепция и се надява по този начин да работят и следващите министри, защото това е начина да се формулират по-ясно политиките. Трябва да се стъпва на постигнатото, а не да се отрича. Министър Боршош

обърна внимание, че няма да предприеме никакви действия по реализацията на фонд „България днес и утре“ преди да се изчисти позицията на сектор „Туризъм“ по него, защото често е бил свидетел как в държавата, в парламента или някой кабинет се измисля нещо, което е меко казано далеч от реалността, от исканията на бранша, неправителствените организации и общините. Той уточни, че разговора за фонд „България днес и утре“ предстои в този формат, за да не се питат това ли е поредния начин да се харчат пари без да има ясна визия, защо и къде отиват.

Министър Боршош даде думата на г-н Петър Младенов, заместник-министър на младежта и спорта, за да запознае присъстващите докъде са стигнали с Giro d´Italia.

Г-н Петър Младенов, заместник-министър на младежта и спорта, от името на Министерство на младежта и спорта изрази удовлетвореността си от конструктивното партньорство с МТ, особено във връзка с Giro d´ Italia в частта с трите етапа, на които се надява България да бъде домакин следващата година. Г-н Младенов отбеляза, че това което се очаква да се случи не е поредния спортен форум, а е изключително важно стратегическо събитие, което би позиционирало страната ни на най-високо ниво с очаквано значително въздействшие върху туризма на страната. Той се надява да успеят да завършат започнатото, защото са инвестирани много време и енергия. Г-н Младенов сподели, че трите етапа са били представени на 1 декември в Рим, където с министър-председателя Росен Желязков са участвали министър Боршош и министър Пешев. Още тогава се е показала важността да се инвестира и работи в тази посока. Г-н Младенов добави, че съвместно са работили по сключването на договор и се надява трите етапа на Giro d´Italia да бъдат финализирани в най-кратък срок и да се похвалим с последващи благоприятни въздействия върху бранд България.

В заключение, г-н Младенов увери от името на Министерство на спорта и министър Пешев, че ще продължат да работят в тази посока докато правителството е активно.

Министър Боршош добави, че организацията на Giro d´ Italia ' е във финална фаза. Работи се с общините, подготвя се допълнителна програма, която да представи България концептуално и след фиаското с/проблемите с провеждането на конвенцията на ЮНЕСКО е време да се докаже, че държавата може да направи голямо събитие от световен мащаб независимо в коя област е.

Г-н Георги Щерев благодари за партньорството, което има с министър Боршош, както и на целия екип на МТ. Г-н Щерев изрази безпокойство относно контрола предвид предстоящите празници. Той се надява държавната машина да не се стовари върху туризма и в тази връзка отправи молба да се подходи внимателно, за да не се развалят празниците и туризма да се излезе най-големия нарушител. Там, където има фрапиращи нарушения, да се действа както повелява Закона. Г-н Щерев увери, че много от неговите колеги правят съответните организации съвместно с МТ. Също така са дублирали срещите в Банско, за да е всичко ясно. Г-н Щерев благодари на КЗП и БАБХ за разбирането, което проявяват, и уточни, че не казва да не извършват проверки на място, но ще бъде жалко, ако туризма се изкара като най-голямата пречка за въвеждането на еврото.

Г-н Щерев изрази съгласие с изложението на министър Боршош за основните проблеми пред туризма. Също така съжалява, че извън МТ държавата не е на нивото да съгласува и подпомага министерството (МТ) в тези насоки. Той сподели, че според него два са основните проблема – липса на седалки за ваканционния туризъм и управлението на местата за настаняване. Г-н Щерев добави, че общините гледат на местата за настаняване само, като на начин за пълнене на бюджета. БХРА цяло лято са се занимавали с въпросите свързани със сметосъбиране и почистване и тук трябва да се предприемат мерки. Г-н Щерев отбеляза, че

са писали по отношение на управлението на курортите и тяхното финансиране, тъй като не е добре и от маркетингова гледна точка в някой комплекси в момента да няма ток. Г-н Щерев обърна внимание, че за него е много важно да се намери решение за субсидирането на полетите, свързани с ваканционния туризъм, като по темата е направил предложение и прикани министър Боршош ако не е съгласен да предложи друго. Като пример посочи авиокомпания SunExpress. След сключен договор за транспортна свързаност веднага е имало ръст на немския пазар. Г-н Щерев допълни, че от БХРА са предложили да се направят три самолетни чартъра за България целогодишно и даде пример с Банско, където след направен анализ е станало ясно, че има интерес от немските туристи, но няма с какво да дойдат.

В заключение г-н Щерев отбеляза, че не е нормално да се осигурят всички документи за наемане на работници от трети страни и да се чака два месеца за виза, както и вече в разгара на сезона да се каже, че не могат да влязат в страната. Г-н Щерев предложи да се казва в началото, когато се подават документите - кой може и кой не може да получи виза, защото и разходите на неговите колеги са големи.

В отговор на изложените въпроси от г-н Щерев **министър Боршош** сподели, че докато държавата не отдели специален фонд със средства за въздушна свързаност този проблем няма да се реши. Също така все още има проблем с някои от големите общини, включително и Варна, която търси вариант за подпомагане на туристическата свързаност. Министър Боршош информира присъстващите, че по тази тема са били проведени срещи и са изпратени екипи, които буквално са обучили колегите си от общините как и с кого да сключват договори. Министър Боршош добави, че Бургас е малко вероятно да остане без полети, които са поддържали немските туристи, докато при Варна опасността е реална. В тази връзка ще има среща и работата ще продължи докато не се идентифицира с кои авиокомпании трябва да работят държавата и общините. Той посочи, че трябва да се реагира много бързо. Министър Боршош сподели, че другия голям въпрос е за инфраструктурата. В 21 век при държава, която има претенции за сериозна туристическа дестинация да се говори за спиране на тока, липса на сметоизвозване, наличие на бездомни кучета по националните ни курорти и за лоша пътна инфраструктура е учудващо. В тази връзка МТ е предложило карта, която показва пътната инфраструктура към туристически обекти като тя да залегне в Приложение 3 на общините за допълнително финансиране на инфраструктурата, както и през централния бюджет. Министър Боршош добави, че ще настоява пред следващия екип това да се случи.

По отношение на работната ръка МТ е събрало направените от бранша предложения и са изпратени към Министерство на външните работи. Министър Боршош смята в началото на януари да се организира среща с бизнеса, който е свързан с набирането на човешки ресурси, за да кажат къде имат затруднения. Друго, което е установено от МТ е, че системата "Ви Ди Ай" не осигурява достатъчно часове. Това е проблем, който е виден на турския пазар. Уведомено е консулството, като то също има позиция. Министър Боршош изрази мнение, че държавата трябва да започне работа с допълнителна система, защото дори в Турция не тази компания, а нейния подизпълнител е поел цялото занимание с визите гейтуей. Министър Боршош добави, че е имало среща по темата и МТ има поглед върху ситуацията, както и че посолствата нямат необходимия капацитет. Министър Боршош сподели, че през 2025г. към бюджета на МВнР са заложени 1,5 милиона за допълнителни служители и се надява през 2026г. това да продължи въпреки удължения бюджет.

Д-р Сийка Кацарова приветства присъстващите и добави, че през тази година министър Боршош постави основните проблеми, на „масата“, както във вътрешен, така и в международен план. През м. януари са стартирали с кръгла маса за кадрите, която е подета

от хотелиерската асоциация, НБТ и други организации. Свързаността е изключително важна тема за техния продукт. Д-р Кацарова сподели, че в международен план тя е много щастлива да вижда чудесните визии на туристическите щандове и поздрави целия екип на МТ, както и министър Боршош за неговата лична ангажираност и предоставянето на контакти с ключови хора, отговарящи за туризма на световно и европейско ниво, и за проект, започнат от д-р Илин Димитров и довършен от министър Боршош. Тя благодари и за отдаеността на министър Боршош и за това, че България стои много добре в международен план. Тя отчете като изключително важен факта, че България е в ключовата петица на туристическите държави и министрите споделят с него виждания си. Тя благодари и за това, че се ползва в работата си от контактите на министър Боршош.

Също така Д-р Кацарова добави, че е било много важно да бъде финализирана платформата VisitBulgaria.com и се надява да продължи работата с платформите. Д-р Кацарова благодари за подкрепата по отношение на здравния туризъм на д-р Тасков, който много бързо ги е разбрал. Д-р Кацарова съобщи, че министър Боршош е първия министър, с който е започнала работа по медицинския туризъм в уникално кратки срокове. Тя се обърна и към д-р Тасев, представител на Министерство на здравеопазването (МЗ), като благодари за добрия диалог с МЗ и за това, че са подкрепили, заедно с министър Боршош медицинския туризъм. Д-р Кацарова обърна внимание, че медицинския туризъм не е само туризъм, а има и национална кауза и добави, че работейки с лекари за нея е изключително важно да се покаже на целия свят експертизата на българските лекари и да се позиционира страната ни там, където е и мястото й след направените инвестиции последните години. Нейните наблюдения показват, че българското здравеопазване е на много добро ниво в голямата си степен. Строят се нови болници и този вид туризъм дава възможност за справяне със сезонността. Като пример, д-р Кацарова посочи, че една дентална клиника в „Св. Св. Константин и Елена“ дава възможност зимата да работят няколко хотела, като по този начин не си уволняват специалистите и да не затварят врати.

Д-р Кацарова сподели, че по темата медицински туризъм ще се радва да се създаде платформа, за която вече е говорено и благодари на министър Боршош за създаването на работна група и подкрепата. Работи се с Българска болнична асциация и с други експерти. Създадени са монографии с участието на колеги от медицинските университети.

По отношение на Дунавската стратегия, която се председателства от България и Румъния тя изрази надежда, че ще има проекти, които ще бъдат от полза на българските общини и конкретно за целогодишните форми на туризъм.

Д-р Кацарова информира, че по темата „Брюксел“ е включена като експерт и съветник в стратегия, наречена „Наука за живота на Европа до 2030г.“ в качеството си на президент на Европейската СПА Асоциация и член на Националния съвет на Асоциация на индустриалния капитал в България, отговарящ за туризма. Въпросната стратегия е възложена от кипърското председателство и в момента предстоят още две работни групи, на които трябва да се вземе решение за какво ще инвестира Европа. Д-р Кацарова добави, че предлагат холистичният подход и разчита на лобиране, тъй като Кипър са заявили желание целогодишния туризъм да им бъде приоритет, и в това отношение посочи, че „сме в една лодка“. Д-р Кацарова помоли по отношение на европейските проекти от другите министерства, ако имат такива, свързани с туризма, да предоставят нужните контакти. Тя подчерта, че Европейската СПА Асоциация има офис в Брюксел, който е на разположение на всеки, които има желание да им помогне. Д-р Кацарова съобщи, че заради Дунавската стратегия те участват в проект ИНТЕРРЕГ и са регистрирали първия си офис извън Брюксел и той се намира в България. Като българка тя

ще направи всичко, което е възможно за България, но без помощта на министъра, екипа му, на другите министерства и колегите ще и бъде трудно да се справи сама.

Д-р Кацарова благодари на министър Боршош за отделеното време и идеята България да е домакин на Конгреса на Европейската СПА Асоциация. Конгресът за пръв път ще бъде в различен формат, защото ще има и представители от медицинските среди, медицинския туризъм, hosed byers.Определен е района на Варна като подходящ. Тя изрази надежда МТ да направи хубави клипове за целта, свързани с медицинския туризъм. В заключение д-р Кацарова предложи следващия министър да направи поне 30 минути бринфинг, защото смята че минисър Боршош е хванал пулса на проблемите на туризма и пожела успех и здраве на колегите и на министър Боршош.

В отговор на поставения от г-н Щерев въпрос какво ще се случи с влизането на България в еврозоната и дали ще се стовари държавата върху туристическия сектор **министър Боршош** сподели, че е разговарял с председателя на КЗП по темата и помоли същият да каже каква координация имат с другите институции, за да се избегне допълнително нагнетяване на напрежение.

Г-н Александър Колячев осведоми присъстващите, че Комисията, като контролен орган ще бъде близо да хотелите и ресторантите, тъй като е активен зимен сезон и няма как да се избегнат проверки. Той увери, че по никакъв начин няма да има прекомерност в действията и в поведението им. С активното съдействие на МТ се обсъждат точно тези проблеми и смята, че няма да се усети напрежение в сектора, особено по отношение на дружествата, които спазват правилата, както Закона за туризма, така и по Закона за въвеждане на еврото в България.

Министър Боршош заяви, че в контекста на това, което е казала д-р Кацарова съществува голям проблем в туризма от гледна точка на липсата на европейски бюджет. Също така не участваме в Плана за възстановяване и устойчивост, което е голяма загуба на средства за туризъм, от което страда целия сектор. Министър Боршош допълни, че няма дори оперативна програма „Туризъм“ на ниво Европейски съюз. Европейското финансиране и проектното финансиране в голяма степен като се включи и Плана, напълно отсъства. Туризма винаги е разпределян в дадени програми по подразбиране с двойно и тройно партньорство и така не може да се извадят приоритети и цели. Министър Боршош заяви, че това е едно от нещата, за които преговаря и ще продължи и с другите европейски и неправителствени организации в посока отделяне на специален бюджет, чрез който държавите да могат да фокусират целите си, а от бранша да могат да получат допълнително финансиране.

Г-жа Димитрина Горанова, зам.-председател на УС на АБТТА, от името на АБТТА приветства присъстващите и поздрави министър Боршош, че за по-малко от година се е усетило желание и стремеж към партньорство и активен диалог с всички заинтересовани страни. Тя посочи, че не си спомня на заседание на НСТ да са седяли рамо до рамо представители на законодателната и изпълнителната власт. Г-жа Горанова отправи благодарност и към д-р Тасев за позитивизма и отворените врати, с които е приемал техните проблеми и е бил готов да съдейства. Надява се, че част от енергията и устрема на министър Боршош ще останат не само в кулоарите на МТ, а и в бранша, защото ги очаква трудна година и имаме нужда от тях. Г-жа Горанова отправи похвала и към г-жа Милена Вълкова и нейния екипа от дирекция „Маркетинг и реклама“ на МТ за успеха и справянето и с нищожния бюджет.

Г-жа Горанова сподели, че следващата година на фокус ще бъде културния туризъм и е обидно на заседанието на НСТ да няма представител на Министерство на културата, защото МТ не може да се справи само. Г-жа Горанова изрази мнение, че МТ е било издигнато на по-високо ниво в йерархията на Министерски съвет, но това не е достатъчно. Тя обърна внимание на проблема с Боянската църква, за който са работили активно с министър Боршош, но той все още не е разрешен. Боянската църква в 21 век продължава да води своите резервации и продажбата на билети на тетрадка.

Г-жа Горанова предложи да се преразгледат таксите за участие на туроператори на международните туристически изложения. Г-жа Горанова обърна внимание, че специално фирмите, които се занимават с културен туризъм, са микропредприятия и за тях става непосилно участието им от финансова гледна точка. Тя е съгласна, че през последните години щандовете ни на международните туристически изложения са изглеждали много добре, както и представянето ни, но на една от най-големите туристически борси в Лондон участвалите туроператори са били по-малко спрямо 2024 г. Г-жа Горанова уточни, че по никакъв начин не иска да се конфронтира с общините, но туроператорите, както освен МТ са единствените, които представят цялостния продукт на дестинацията и следва да плащат поне равни на общините такси, а не по-високи.

Министър Боршош благодари за честното изказване на г-жа Горанова и сподели, че решаването на проблема с Боянската църква за него е било важно да се случи в личен план като човек, който е ангажиран със сектор „Култура“. Министър Боршош е имал уверение от министъра на културата и заедно със съветник Амелия Гешева са проведени няколко срещи, вследствие на които резултата е минимален напредък. Той посочи, че ще продължи докато това не се промени, защото случващото се там е недопустимо. Министър Боршош пое ангажимент след заседанието на НСТ да информира министерството на културата и да съобщи напредъка.

Относно изложенията министър Боршош сподели, че винаги са спорили с маркетинга и рекламата докъде трябва да бъде финансирането на изложенията като уточни, че около 50% от средствата за дейност отиват за изложения. Той посочи, че въпроса стои пред всеки министър, който иска да работи със стратегии и визии, а не просто да отмята участия в изложения. Министърът обърна внимание, че цените на изложенията се повишават постоянно с между 5 и 10% ръст за наемната площ и изграждането, т.е. тези проценти ще се увеличават от бюджета на МТ, затова се повишават и цените на всички участници. Има мнение в МТ, че в някаква степен цените за участие трябва да се увеличат, защото са минимални или занижени и за да може да се компенсира ограничения бюджет за други дейности. Министър Боршош добави, че като министър и като човек, който гледа обективно, това се получава, защото не се увеличава бюджета на МТ. Той уточни, че това не е проблем на бранша, но става техен и ако бюджета на МТ не се увеличава средно с 10%, за да се компенсират увеличенията не само на изложенията, а и за реклама и други дейности, все повече ще се чудим от къде да режем. Това ще рефлектира върху начина по който се представяме и все по-малък брой туроператори ще идват. Министър Боршош сподели, че и общините и националните курорти участват също и отправят апел за намаляване на таксите.

В заключение Министър Боршош сподели, че този въпрос стои пред МТ, ще се преразгледа ценовата политика към всички участници, и ако е възможно поне да се направи равномерна ще е крачка напред, защото в несправедливостта се ражда възмущението.

Г-н Венцислав Кръстев сподели, че след изказването на министър Боршош вижда лъч надежда. Преди 15 години са създали сдружението си с цел да защитят членовете си от

нелоялната конкуренция. В тази връзка подкрепя идеята за командировка на служители на МТ в КЗП. Г-н Кръстев предложи глобите налагани за упражняване на нерегламентирана туроператорска дейност да отиват в бюджета на МТ, за да се покрие недостига, който е споменал министър Боршош и се надява идеята да се реализира възможно най-скоро, особено след приемането на Гаранционния фонд. В заключение г-н Кръстев спомена, че огромни парични потоци се изливат във всякакви организатори на туристически продукти.

Министър Боршош посочи, че има идеи как да се увеличи бюджета на МТ и като пример даде прихода от концесии, тъй като 50% от тези средствата отиват към общините, а те нямат касателство към поддръжката и почистването и когато стане нещо то остава задължение или на концесионерите или на областниите управители. Министърът добави, че има какво да се фиксира и как, но това е голям разговор с министъра на финансите.

Министър Боршош информира присъстващите, че МТ е все по-близко до идеята за командироване на служители и добави, че щата на министерството е около 130 човека, като незаетите бройки са около 20. Пред всеки министър стои въпроса дали да ги закрие, попълни или да раздаде средствата, които остават под формата на допълнително стимулиране. Министър Боршош сподели, че средната работна заплата в МТ е около 2100 – 2200 лв., което е много под средната за град София. Той благодари, че се оценява възможността да се изсветли сектора и добави, че има много работа в тази посока, особено на тема незаконна туроператорска и агентска дейност. Също така голямо изпитание е, че това се случва най-вече в дигитална среда. Без помощта на други институции МТ не може да направи нищо. В тази връзка единствения начин е да се подкрепят промените в Закона за туризма. Министър Боршош информира присъстващите, че с въпросните промени МТ ще има правомощия подобни на КЗП, както и някой свързани функции ще бъдат прехвърлени и ще дават правомощия чрез МТ на общините. Това касае както хотелиерите, така и останалия бизнес, който се занимава с настаняване, защото все повече се вижда липса на регистрация, не плащане на данъци и не плащане на работни заплати при краткотрайните наеми. Министър Боршош отбеляза, че е локализиран големия поток на сивата икономика, който е свързан с туризма.

Г-н Одисей Спасов, председател на УС на БАТА, обърна внимание, че след като е изслушал цялата статистика на КЗП за направените проверки и за наложените санкции не е чул колко от проверките са за наказания на туроператори за нелоялни практики. Г-н Спасов посочи, че няма законови стратегии как да се намали възможно най-много сивия сектор, и предложи КЗП, НАП, МТ и браншовите организации да обсъдят и изготвят стратегия за 2026г. как това може да се случи както на регионално, така и на национално ниво. Г-н Спасов се съгласи с министър Боршош, че нарушенията са в дигитална среда и социалните мрежи, и че се рекламират много и най-различни видове пътувания от хора, които живеят в други държави и им се заплаща директно. Г-н Спасов добави, че това е сериозно нарушение на Закона за туризма и сериозно укриване на приходи, които би било добре да останат в държавата. В заключение г-н Спасов попита КЗП за 2026г. дали имат стратегия, за това как и по какъв начин да се намали сивия сектор, като става въпрос за туроператори и туристически агенции, и тези средства да влизат в бюджета на държавата и на МТ.

Г-н Александър Колячев се съгласи, че такъв проблем съществува и трябва да се вземат и законодателни, и контролни мерки. Той прие предложението на г-н Спасов да се организира среща, на която да се обсъдят техните констатации и от КЗП да им дадат по-подробна информация за това какво правят по отношение на този проблем. На срещата би могло да присъстват и представители на МТ и да се дискутира как се процедира занапред.

Г-н Одисей Спасов благодари за отговора и сподели, че са провели среща с г-жа Филипова, на която са предложили КЗП да работи съвместно с всички асоциации в сектор „Туризъм“, защото знаят че ресурса на КЗП не е голям. Той изтъкна, че през последните няколко месеца са изпратили няколко субекта, които организират пътувания, но все още нямат обратна връзка от КЗП. Нямат информация и за резултатите от проверката на ГКПП Капитан Андреено. Той е отишъл на място и колегите му са действали съгласно Закона, но тези които извършват нерегламентирани дейности знаят как да заобиколят буквата на закона и като пример даде, че има фирми, които взимат от туристическа агенция удостоверението за туроператор. В тази връзка липсва обратна връзка, защото не се прави справка за тези, които са преминали през граничен пункт дали са спирани, дали са санкционирани и дали изобщо нещо се е случило.

В заключение г-н Спасов посочи, че има най-различни клубове, школи по танци и йога курсове, който организират малки групи от по 15, 20 или 40 човека за пътувания до близки и дори до екзотични дестинации, и призова тези практики да се намалят до минимум.

Г-н Александър Колячев информира г-н Спасов, че от КЗП имат конкретни казуси, които са публични. Ще провери в детайли всички негови сигнали и ще му отговори своевременно.

Министър Боршош заяви, че за да се промени генерално картината МТ да препраща и затрупва КЗП със сигнали трябва да се направят промени в закона. Също така увери че предложенията за промените в Закона за туризъм ще бъдат предоставени под формата на срещи с туроператорите, хотелиерите, ресторантьорите и всички останали заинтересовани страни, в това число КЗП, тъй като част от функциите се предвижда да преминат към силен инспекторат в Министерството и така да се намали препращането между институциите. Министърът определи решението като извод от направения анализ за забавянията, които се случват въпреки желанието на ръководителите на институции за преодоляването им, поради понякога тромавостта, претрупаността – а понякога и неангажираността – на администрациите и това може да коства над милиард загуби в бюджета. Целта е следващ министър да стъпи на тези предварителни срещи и да може да се изисква от новото правителство да продължи в тази посока.

Министърът даде думата на **г-н Георги Дучев**, **председател на Българска асоциация на професионалистите в мениджмънта на хотели,** който се обърна към присъстващите в качеството на изпълнителен директор на Българска асоциация на професионалистите в мениджмънта на хотели, изказвайки задоволство и благодарност за работата на министерството. Той сподели впечатления от готовността за диалог, от скоростта на навлизане от министър Боршош в проблематиката на бранша, от системните усилия най-важните неща в дневния ред да се адресират, за новите необходими инициативи в българския туризъм и рекламата на България като дестинация. Оцени и подкрепата на министерството за инициативи по развитието на бизнес, за събития на асоциацията като най-голямото професионално събитие в бранша – Хотелския форум. Г-н Дучев не пропусна да обозначи и предстоящите за решаване проблеми. Той изрази съжаление за неяснотата от развитието на започнатата през годината линия, но и надежда за продължаване на добрите инициативи. Отделно се спря на две предизвикателства и една заплаха, тревожещи членовете на асоциацията – собственици, инвеститори, мениджъри на хотели от цялата страна. Първото от тях – заплахата за немския пазар, произтичаща от спиране полетите на Electra Sun Express. Г-н Дучев попита как се стигна до зависимост на бранша от една авиокомпания за 20 и 40% от немските туристи в страната и напомни мъдростта да не се слагат „всички яйца в една

кошница“. Въпреки изрично посочената от него липса на правомощия по темата от страна на МТ, но на която министерството може да бъде инициатор, г-н Дучев засегна въпроса за диверсификация на превозите и важността да не се допуска спасяване „като на пожар“, както се е получило за сезон 2026, а за стратегическите пазари да има повече от един превозвач и желаещите да посетят България туристи, да могат да стигнат до нея. Второто предизвикателство – пазара на труда. Обсъжданият въпрос за вноса на кадри е съществен, особено в сезонните хотели. Г-н Дучев тук отново посочи съгласуваните усилия на МТ със съответните ресорни министерства. Той изнесе останали извън внимание данни, че 70 % от хотелите в България работят с по-малко от 10 % чуждестранен персонал, а в една четвърт от хотелите в България няма нито един чуждестранен служител и с това опроверга схващането за туризма като отрасъл с най-ниско заплащане и най-лошите условия. В бранша се знае, че това отдавна не е така. В туризма заплатите растат с 20-25 % на година.. Г-н Дучев се обърна към своите колеги, че не комуникират достойнствата на сектора като работодател. Говоренето за привличане хора за кариера в туризма съответства на световното явление за туризма като добър работодател за първа работа на млади хора. Той посочи, че в страната има 200 000 младежи, които не работят и не учат, а 120 000 изпълнителни дела за бързи кредити са срещу млади хора. Това никак не се вписва в картината с недостига на работна ръка в бранша. Господин Дучев посочи, че трябва да се работи по имиджа на бранша като работодател, защото нещата не опират само до размера на заплатите, а осигуряването на солидни социални пакети. Нещата опират до това, че на персонала се осигурява изхранване и нощувки, атракции, тимбилдинги, но за съжаление, никой извън работодателите в туризма не знае за това. Господин Дучев изрази надежда със съдействието на МТ и Министерството на образованието това да бъде променено.

Накрая той говори за заплахата, свързана с предстоящия летен сезон и войната „която вече се води в Черно море“. Новините в чуждестранните медии за ударени танкери, летящи дронове и гърмящи бомби в Черноморето г-н Дучев описа като опасност за черноморския туризъм.

Министър Боршош благодари на г-н Дучев за положителната оценка, за партньорството в събитията и за предоставянето на събираните между своите членове данни, които са полезни на МТ за анализ. В бърз отговор на поставения въпрос за диверсификация министърът я определи като възможна, ако се предлага нещо, желано от няколко десетки компании. Той посочи, че в момента България е в такава ad hoc ситуация да догонва ситуацията, защото на държавно ниво отсъства централизирана и добре финансирана политика в областта на свързаността, даваща възможност за по-дългосрочни договори с големите авиокомпании за постоянни и чартърни полети, финансирана през рекламно-маркетинговите възможности на държавата Министърът съобщи за започнал вече стратегически подход в тази посока, макар и все още с малки по обем договори с големи туроператори, които имат и съответния въздушен флот. Относно образованието, недостига на работна ръка и неработещите българи от Gen Z-поколението, той посочи, че както се вижда и от дневния ред на заседанието, този въпрос е основно застъпен и ще бъдат представени възможностите за укрепване на дуалното образование, за професионалното привличане, ранното ориентиране и създаването на положителен имидж на работата в туризма. Министърът се присъедини към виждането, че като първоначален старт, кариерата, допълнителната работа в туризма по време на обучение в студентските години туризмът е много добър сектор, но и за важността на въпроса „Какво се случва след това с тези кадри?“. Той наблегна на зависимостта за решаването на тези задачи от взаимодействието и добрата

работа на МТ, МОН и бранша в дуалното обучение, държавната политика за стимулиране на младия човек към работа в туризма. Министърът определи това като крайна цел, но за да се стигне до там, за да може той да го предложи като бюджетна политика, са нужни данни и факти. Г-н Боршош сподели намерение за 2026-та да бъде посветена на това, да може от страна на МТ да се каже на държавата какво трябва да направи за задържане на кадрите си и къде е бизнесът в това отношение. Тези въпроси предстои да бъдат разгледани в презентацията на МОН, на която е отредено специално място в дневния ред.

Г-н Одисей Спасов даде пример за работата в Република Турция по привличане на повече туристи, а именно – с определена сума от страна на Министерството на култура и туризма се субсидира всеки един чартърен полет за турист в дадена дестинация, независимо къде из цяла Турция. Той посочи, че въпреки, че нашия бюджет е в пъти по-малък от турския е възможно да се предвидят средства в следващ бюджет и допълни примера си за такова субсидиране и към фирмите, които организират инфотурове за обиколки на страната. Той допълни, че туроператора, получава субсидия за брой туристи като по този начин е мотивиран да го прави.

По повод изложенията г-н Спасов отбеляза, че МТ няма статистика от участвалите в изложенията за проявен интерес от държави, където да се направи връзка с туроператори, които работят с тези държави. Той описа съжденията си с пример: Участваме в изложение в Египет, защото има интерес от страна на египетски туристи да посещават България, но там е възникнало някакво затруднение с нашето консулство. Има фирма, която единствена раздава визите и ограничава туроператори, които се обръщат към тях – други местни фирми за входящ туризъм към България са ограничавани. Г-н Спасов продължи с предложението към Министерски съвет за такъв план, при наличие на политическа воля, да се отпуснат средства за привличане на туристи от други държави. С тези думи г-н Спасов завърши и благодари.

Министър Боршош се съгласи с мнението на г-н Спасов, като добави, че тези форми са добре познати в МТ и според личното му мнение, когато се искат средства и искането е достатъчно добре подготвено, ще може да бъде защитено, за което той очаква подкрепа и от бранша. Предвид неприетия бюджет за 2026-та година министърът изрази надежда този разговор да е предстоящ и да се използва възможността, макар и в сложна предизборна обстановка и политическите сили, и участниците в следващите избори да обърнат внимание, а МТ е готово с предложението.

Г-н Веселин Данев, председател на Българската хотелска асоциация, посочи, че с оглед на времето и достатъчно красноречивите изказвания на говорилите преди него колеги си спести обръщенията към всички участници и се присъедини към техните мнения. Той не пожела да говори и за полетната инфраструктура, тъй като напоследък за това доста е говорено, а и г-н Щерев според него доста добре е формулира тезата. Г-н Данев изказа свое послание, като представляващ организация, която обединява малко на брой, но значими за българския туризъм и за входящия туризъм хотелиери, които формират около 30 % от нощувките в страната при около 50 % от оборотите. Г-н Данев изрази несъгласие с твърдението, че последните 5 години са били пълно безвремие. Напротив – той твърди, че всеки от предшествениците, в рамките на възможностите си, се е опитвал да решава въпроси, което госпожа Георгиева знае много добре, тъй като през годините е работено съвместно и по други въпроси. Г-н Данев със съжаление сподели неосъществена поради текучеството надежда за повече време за по-стратегически подход към въпросите за решаване. Той се опита да погледне назад до десетина години и не вижда нито един значим проблем на туризма, който е идентифициран да е решен трайно и стратегически. Г-н Данев предположи,

че причината е безвремието и най-близък пример видя в тези закони – два проектозакона за частични поправки относно националните курорти, а не систематична дискусия с отчитане на спецификата на проблемите в тези национални курорти и на факта, че откакто са обявени за национални курорти въпросните места – агломерации – са минали 25-30 години, а географията на българския туризъм е доста изменена. Според него липсва системен подход и дискусия върху това, какви биха могли да бъдат трайните решения и тяхното прилагане, а не работа на парче. Двата законопроекта той определи като пример за решаване на парче и призова за повече дългосрочност на усилията в сферата на туризма.

Оценката на г-н Данев за работата на Министерството на туризма, за нейното отражение върху трайните проблеми на туризма, според него не е позитивна и изрази съжаление, че 10 години по-късно проблемите са същите. Той сравни входящия туризъм с конкурентните дестинации по Средиземноморието, които се развиват най-бурно в последните години – Испания, Португалия, Италия, Хърватска. В същото време вратите на Българското Черноморие – Варна и Бургас – от 5 милиона пасажера са намалели на 3 700 000 тази година, въпреки растежа в последните години. Като дял от националната икономика г-н Данев посочи доста голям спад, а от негова гледна точка, за да защитим значимостта си и ролята в националната икономика, трябва много работа, но не на парче.

В заключение г-н Данев отбеляза, че изложеното е от тяхна гледна точка, но заради вложените твърде много време и усилия всеки от тях ще продължи да ги полага, за да се случват нещата.

Министър Боршош благодари за реалистично-нихилистичния анализ на българския туризъм, който г-н Данев винаги е правил и винаги е бил ценен, но изрази несъгласие с основните констатации по следните причини:

- има спад на процента, но има увеличаване на цялостния поток от средства, които влизат в брутния вътрешен продукт – като цяло другите икономики растат, но това не означава, че туризмът спада като обща стойност финансови средства и това по-скоро е положителен факт;
- на този етап липсва от страна на държавата ясно да формулира и да започне да работи по всички тези нерешения от десетилетия проблеми, но този екип показа не само, че може да ги формулира, а е започнал реална работа по тях, като не е очаквано нито от екипа, нито от който и да е да може да реши в рамките на 11 месеца натрупвания с години.

Г-н Данев се намеси с бележка, че с това е съгласен и критиката му не е била към министъра.

Господин Боршош посочи, че не е приел като критика оценките на г-н Данев – нито някой от министерството, нито сам ги е приел като лична критика, а се говори в професионален план. Министърът обърна внимание, че не гради личния си имидж, а изгражда имиджа на България, част от който е туризмът. Той изясни разбирането за нещата, които се обсъждат като касаещи всички, а не касаещи добрата или лошата работа на министъра и затова може винаги да има различни оценки. Според него, съществен е въпросът къде е било и къде трябва да бъде Министерството на туризма, а от там вече и самата държава, от там и икономическия сектор, от там и бюджета, от там и стратегическите подходи към всяка една от поставените теми. Той подчерта, че отговаря не защото се е почувствал засегнат, а за да каже, че има положителни неща и в тази посока се е очертала оценката на колегите. Той се надява, че това е само първа крачка и да не е последна – защото

отново ще има министри, отново ще дойдат хора, които би било добре да не се налага да бъдат въвеждани в тази проблематика, която е една и съща.

Господин Боршош каза, че не твърди да е намерено решение на въпроса, а счита държавата вече да е от тази страна, която започва заедно с бранша да предлага решението; не да се защитава, затворена зад стените на Министерството, обяснявайки как не му е работа или как няма пари, а открито да посочи проблемите, да заяви къде не може да се справи самостоятелно, къде трябва подкрепа, къде зависи от други, без това да означава, че няма да се прави съвместно. Министърът обясни отговора си с опита да защити работата на екипа, който в 11-те месеца е положил огромни усилия и е съставен не само от колеги, които лично е поканил да работят, а в основата си е изграден от колегите, които от 10 години са в това министерство. Той сподели надеждата и важността като ръководство и министър да са им дали възможност – ако такава не им е била дадена – да осъществят идеите си. Според него се обезсмисля да има идеи, ако ръководството не дава възможност на експертната част от министерство да ги осъществява. Г-н Боршош отново подчерта, че приема всичко, което г-н Данев е казал, но смята за необходимо да се върви с три основни стълба – местна власт, държава и бранш – и вече се надява държавата да не е крачка или две зад бранша, а редом с него и дори във водеща позиция в това отношение. Относно опитите години наред от страна на бранша да се промени системата отвън, като човек с дългогодишен опит той сподели, че ако отвътре няма подкрепа, системата няма да може да бъде сменена. В този смисъл той благодари на г-н Данев за думите.

Министър Боршош попита дали има желаещ да вземе думата преди да бъде дадена на господин Димитров за финални реплики.

Д-р Илин Димитров, секретар по образование, култура и туризъм на държавния глава на Република България, се обърна към министъра, заместник-министрите и колегите си от бранша, за да изкаже вижданията си като наблюдател, каквато роля законът му е определил. Според него е било грешка, че заседанието е започнало леко минорно, защото лично за него и за колеги от бранша и от всички среди, с които е разговарял, годината е била успешна . Според него е хубаво е да кажат добрите новини и силното международно присъствие. Той определи като невероятен успех Giro d'Italia и Конференцията за винения туризъм в Пловдив. Много активна е била ролята ни в структурите на UN Tourism – отново позитив, за който трябва да се похвалим. Като невероятен успех за България д-р Димитров определи избирането на д-р Кацарова за председател на ESPA, защото тя е най-високопоставения българин в историята ни, избиран в световна/европейска организация (нямаме друг такъв случай), както и провеждането на събитието на тази организация тази година във Варна, което той определи като помощ за България. Позитив е и пълна липса на скандали през годината. Д-р Димитров допълни, че това е оценено от сектора и говори за отлична работа с бизнеса, и за напипване на пулса на проблемите. Той посочи, че присъстващите щяха да са много по-критични в мненията и становища си, ако министерството не беше помогнало с каквото може, тъй като често то е надценявано като инструмент в ролята му от страна на бизнеса. Д-р Димитров определи направеното за възможното в 11-те месеца – най-дългия мандат от последните 5 министри при сериозно текучество. След разговори с колеги той положително е оценил продължаването на много законодателни инициативи, административни промени, както и отсъствието на типичното говорене за новите министри – как от тях започва всичко за първи път, а този състав на МТ се е облегнал на успешни практики, преценил е кое може да бъде продължено или кое да се спре. По отношение на финансите д-р Димитров припомни, че в последните 4 години бюджетът на министерството

не е увеличаван, а според графика на „Економик“ Министерството на туризма е в дъното спрямо всички други министерства с нулево увеличение на бюджета му. Той призова присъстващите да си представят колко са увеличени цените в последните 4 години и как при липса на скорошна актуализация на този бюджет министърът трябва да притежава някакви окултни сили или да е магьосник, за да успее да се справи с това, което се случва. Д-р Димитров призова за подкрепа от страна на бизнеса към министъра, защото той трябва да стъпи на нещо – този бюджет се защитава пред един финансов министър, който по принцип казва „не“ на всички искания. Поради това бизнесът би могъл да е по-активен.

Д-р Димитров се спря и на проблемите, които е добре да се кажат – кадровото обезпечаване, достъпността, свързаността. За свързаността той напомни случая с немските туроператори като много сериозен проблем и разказа за скорошно събиране в град Варна, където тема номер едно е била „Как ще компенсираме и по какъв начин липсата на немски туристи?“. Той продължи с обстановката в Румъния, като основен емитивен пазар, в която поради финансовата криза при 1,4 милиона румънски туристи (в България) в предстоящата при тях трудна година, ако дойдат 10 % по-малко, е спад 140 хиляди души за Северното Черноморие (където са основно румънците), а вече и за Южното Черноморие.

Д-р Димитров обърна внимание и на очаквано свиване на потреблението след приемането на еврото, което не го прави голям оптимист и спрямо българския пазар, и призова да се поработи в тази посока. Той изрази надежда в годините да види намаляващи не като брой почиващи българи, а като процент от общия туристически микс и това ще означава, че чужденците са се възстановили до така чаканите 5 милиона.

Д-р Димитров подкрепи изказването на господин Дучев за Черно море като посочи, че в неговия мандат като министър е трябвало да се бори с мини, министър Динкова - с Каховка, и пожела следващия министър да не се бори с военни действия в Черно море.

Относно Годишната програма за Национална туристическа реклама отбеляза, че е приятно изненадан от погледа, през който е бил показан. Проличали са ефективност, надграждане на много инициативи, вкарване на нови. Отбеляза със съжаление, че не е видял продължаване на road shows, които са били добре приети, но много му е допаднало наблягането на данните, без които министърът е сляп. Той даде конкретен пример и обобщи че е налице много сериозна липса на данни. В представения маркетингов план подхода към данните д-р Димитров е възприел като добра новина. Недостигът на данни, според него, може да бъде преодолян, тъй като след предстоящото създаване на Съюз на висшите училища, които изучават туризъм, там – освен другите задачи, ще се анализират над 100 показателя в месечен и годишен бюлетин. Бизнесът ще може от един дашборд да вижда постоянно метрики, които са еднакви и могат да бъдат преценявани една спрямо от друга. Така кметът, министърът, премиерът, бизнес-представител, който и да е – ще може да влезе вътре и да знае как се движим спрямо тези 100 критерия. Д-р Димитров помоли за подкрепа, когато вече се изчисти проекта.

Д-р Димитров отбеляза, че смяната на министри понякога се приема с облекчение, но в случая изрази убеденост, че това не е добре, защото този министър е бил приет с умерен оптимизъм, но ще бъде изпратен с благодарност. В заключение г-н Димитров се обърна към министър Боршош с оценка, според която освен да се гордее, че е служил за България, ще може да каже още, че е има успешен мандат, за което – като наблюдател и като човек – го поздрави и му благодари.

Министър Боршош благодари за оценката и каза, че за него тя е особено важна, тъй като е от колега-министър, който е напълно запознат с всички процеси в министерството и

ще остане в това качество, както и като партньор. Министърът изрази удовлевореността си си, че г-н Димитров е много близко до идеята за съюз на всички, които са свързани с образователна инфраструктура и с туризма, защото това ще даде допълнителен поглед. Той благодари за съместната работа през 11-те месеца и отново сподели радостта си, че колегата му Димитров очерта положителните страни, с което му е спестил неловката роля да хвали и сектора, и постигнатото. Обобщавайки изразените положителни и реални оценки той каза, че вижда сектора туризъм на прага да стане много по-видим, приоритетен за държавата и с реални адекватни искания за увеличаване на бюджета и за насочване на бюджетите в реална посока. На този етап министърът определи това не само, че не е малко, но и като база и основа за следващите ръководства и управление на министерството. Министърът се обърна с молбата към присъстващите, като увери, че и сам също няма да се оттегли от това, да не се губи покачването на нивото на работата на МТ и на съвместната работа, за да може който и да дойде в каквото и да е управление, в каквото и да е мнозинство, тези неща да се чуят много по-ясно и ако не се случват, да не останем в позиция само на отрицанието, а със съвместни действия да го постигнем. Тогава, според него, ще имаме и свързаност; ще имаме подобряване на работната ръка и вноса; ще имаме някакво решение на това, какво се случва в страната ни; ще имаме насочване на паричните потоци много по-правилно. Чрез всичко това, чрез работата с общините министърът очаква те да са много по-търсени, да станат участници в това, което е постигнато. В заключение той изрази съгласие с това, че все още не е даден отговор на големите стратегически задачи пред туризма, но вече е ясно решение за тях не само от страна на бранша, а вече и от страна на държавата. Министърът заяви очакване следващият негов и на г-н Димитров колега да се съобрази с това, с което счита, че работата му е облекчена в огромна степен. Той още веднъж благодари за съвместната работа, след което помоли служителите на МТ, които са „виновни“ за тези добри думи да се изправят (защото седят на втория ред), за да бъдат видяни и пак благодари за съвместната работа и доверието.

Министър Боршош представи г-жа Полина Златарска от Министерството на образованието и науката. Той обясни важността на програмата ДОМИНО 2, която ще бъде представена, в контекста на казаното от повечето участници и на работата на МТ с МОН.

Г-жа Полина Златарска, ръководител екип на програма ДОМИНО 2, главен експерт в дирекция „Професионално образование и обучение“, Министерство на образованието и науката, благодари на министъра за поканата към МОН да има специална презентация по тази тема. Тя изрази надежда да влезе в този деятелен и позитивен тон, с който завърши частта от заседанието на Националния съвет и да влезе в партньорския тон, защото темата е изключително зависима от партньорството – както междуведомствено, така и публично-частно и всеки формат, който събира заинтересованите страни, е ключов.

Госпожа Златарска започна представянето с въпроса „Защо дуално обучение?“ и обясни, че страните, които водят по иновации, развитие и икономическо благосъстояние в Европа, ползват този модел и го цитират като един от източниците на развитието си. През 2015 г. е въведен модела формално в образователната система на България. Той е поискан официално от България по дипломатически път, защото Швейцария подпомага последните 10 страни членки в Европейския съюз с един „кохизионен милиард“ и България ползва част от тази помощ. Швейцария е формулирала вече дуалното обучение като експортен продукт заради успеха на модела и високия обществен консенсус, който темата за професионалното обучение има в страната, че това е силно партньорски междусекторен подход, който да ползва образованието като услуга за индустрията и за развитието икономиката.

Госпожа Златарска изрази удоветвореноста си от институционалното включване на МТ чрез дуалното обучение и бранша като заинтересована страна в системата за уменията. Във връзка с предстоящото влизане като член в Организацията за кономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) тя обясни, че четири години са работили по междуведомствен проект за Национална стратегия за уменията и ключовата препоръка на ОИСР за страната е междоведомствен подход специално към темата за уменията, за да се отрази комплексността на връзката между образование, пазар на труда и политиките.

Програма Домино 2 е основния инструмент, който МОН ще има в близките 4 години за развитие на дуалната система. Тя предупреди, че презентацията засяга и контекста, защото не всички имат равно знание за процеса. Първият проект Домино е въвел модела през 2015 г. Близо 100 заинтересованите страни са участвали във форуми за начина на въвеждане на модела. През оперативните програми са разширили максимално участието - всички близо 200 училища, които са поискали, са получили възможност да се включат. Домино 2 ще акцентира на системен подход, с който да се подобри ефективността на модела, за да може всички в системата да си разпознаят мястото в него. Там, където моделът работи във всички немскоговорящи страни от Европа, той се движи изцяло от бизнеса. Това г-жа Златарска посочи като най-важното послание и причината за Домино 2 – да се подобри така моделът, че бизнесът да го разпознае в своя полза и да движи системата.

Предвид важността за представителите на бизнеса, тя поясни най-общо механиката на модела – формални партньорства между училище и бизнес и колкото повече партньори, толкова по-добре. Обучението чрез работа е разпределено в петте години средно образование, като първите три са изцяло в училище, а последните две са работа въз основа на трудови договори, за които в Кодекса на труда има разпоредба – чл. 230. В чл. 230 е определен трудов договор за обучение чрез работа на ученици, навършили 16-годишна възраст. Два дни всяка седмица целогодишно във фирмата и после три дни в 11-ти клас прави модела несравним с никой друг стаж или временно пребиваване на млади хора в бизнеса. Държавата поема изцяло социалните и здравните осигуровки за учениците в дуално обучение по тези договори и им плаща стипендии в 8, 9 и 10-ти клас, за да поощрява приема в дуално обучение. Фирмата заплаща само минималните суми, разписани Кодекса, а те понастоящем се равняват месечно на минимум 120 лева в 11-ти клас при два дни заетост всяка седмица и 180 лева в 12-ти клас при три дни заетост. Тези суми се оказват крайно непривлекателни за съвременните млади хора. Почти няма индустрии, които плащат такива минимални суми. Тук г-жа Златарска отправи послание към бранша, тъй като желанието да се плаща регламентирания минимум по Кодекс, води до отлив сред учениците, защото те разбират, че извън тази форма ще получават 5-6 пъти повече за същата дейност, особено в сезон.

Г-жа Златарска накратко изброи задълженията на фирмите и предвид обстоятелството, че учениците са непълнолетни и трябва да имат наставник, който следва да бъде обучен. Съобщи и за съществуващите програми на МОН, които за сега покриват тези обучения, както и за проект за модернизиране на професионалното образование и обучение, който позволява да се обучат всички наставници, които фирмите посочат. За сектор като туризма г-жа Златарска обясни, че е напълно постижимо условието един наставник да отговаря за не повече от пет ученици.

Г-жа Златарска се спря обстойно на една възможност по проекта за модернизиране на професионалното образование и обучение за участие на хора от практиката без педагогически профил в обучения и практически занятия с учениците. Тези хора биват първо обучавани и това се заплаща през училището и съответно се провежда менторско обучение

за уменията, които на бизнеса са необходими бързо да стигнат до учениците на възможно най-ранен етап. 966 души от практиката са минали през такива обучения и съответно са влезли в класните стаи. В тона на д-р Димитров г-жа Златарска определи числата по-скоро като минорни, но възможностите по-скоро мажорни. Тя онагледи и разисква по числата за всички обхванати ученици в двете професионални направления, които засягат бранша. Според нея 20 227 е доста стабилно число предвид демографски постоянно намаляващите випуски като брой ученици. Но числото на учениците, заети в дуална форма на обучение в бранша, неочаквано е леко намаляло. Очакванията са били с всички инструменти, които постоянно се предлагат, с поемането на осигуровките и други да има стимул. Тук тя обърна внимание, че комуникационно е изключително важно да се задейства бранша. Направени са посещения на над 10 делегации, групи от специалисти по човешки ресурси в Швейцария и в Австрия, за да видят как работи моделът и защо никога, никъде държавата не стои зад тези информационни кампании. Зад кампаниите стои изцяло бизнеса – чрез билбордове, дигитални инструменти, очила за виртуална реалност и какви ли не способи, за да покаже и да спечели и все още 14-годишните за идеята да се запишат в такива паралелки и да учат в тези професии.

Накратко, г-жа Златарска обобщи какво са разбрали, след като са минали през всички заинтересовани страни в подготовката на програма Домино 2, чиято идея е тя да има системен характер и да помогне на всички заинтересовани страни. Целта е била да се установи как могат да подобрят възвръщаемостта на инвестицията. След две години дуално обучение, само в 11 и 12 клас, много индустрии не успяват да стигнат до действителна полезност, която да възстанови разхода за учениците. Но в сферата на услугите това се случва. Очертала се е необходимостта от повече координация и това ще се адресира през програма Домино 2. За целта ще се разчита на браншовите организации, които очевидно в туризма у нас са много дейни и съпричастни. От чуждестранния опит г-жа Златарска посочи страните, които са приоритизирали темата за уменията при развитие на икономиките си и там браншовите организации имат много сериозен човешки ресурс, който участва в цялото учебно съдържание. Показвали са минимум 10-15 души в малки браншови организации, които са експерти по образование и захранват изцяло съдържанието с адекватните умения и знания, необходими за обучението през цялото време в средното образование.

Госпожа Златарска сподели намерението за балансиране на ролите, тъй като сега директорите на гимназиите са натоварени от нормативната уредба. Те трябва да направят партньорствата, те трябва да открият фирмите и се получава разрив в диалога, в който постоянно се плаче за кадри, но където се прави план-приема активността на бизнеса не е много голяма, а той там е ключов. И родителите, и учениците искат да чуят тези, които плащат възнагражденията и осигуряват работните места, а не чиновниците. Поради това МОН е отворено за всякакъв вид инициативи, свързани с информационни кампании, промотиране на работни места и въобще към бранша.

По темата за данните г-жа Златарска изрази надежда да има възможност за съвместна работа, защото са формулирали цял компонент. Тя накратко представи компонентите на програмата и компонентът за данните се е оказал изненадващ за цялата наша система, че трябва да има данни, изследвания, доказателства и анализи за връзката между професионалното образование и пазара на труда, в частност дуалното обучение.

Първият компонент на програмата е възложен на безпредцедентен за Министерството формат на управление, а именно Междинно звено, което ще бъде Българо-Швейцарската търговска камара. Те ще се погриждат първо за кратографиране на всички ресурси в страната,

свързани с провеждането и ефективността на дуалното обучение. Под ресурси се има предвид институционални, човешки и чисто нормативно зададени, които не разпознават до сега ролята си. На местно и регионално ниво се оказало, че има доста структури и формати, които не се задействат по темата, а пред тях се докладва план-приема, насочват се паралелки в гимназиите и могат да имат ключова роля в преходните години. И би могло да не се случва така, че когато се пита бизнеса за потребностите му, въпросът се задава сега, но три години по-рано никой не е заявил тези професии. Това звено за координация ще оцени капацитета за кластери за дуално обучение, в които ще бъдат поканени всички фирми, проявяващи интерес. Госпожа Златарска обяви, че това ще се пусне през комуникационните канали с министерствата, за да могат те да разпространят информацията към секторите, за които отговарят и всички ще са добре дошли в тези кластери с идеята за координация и партньорствата да бъдат поддържани на най-ефективното ниво, а именно на ниво бизнес и училища.

Предвиждат се Информационни точки за дуално обучение в 28-те областни града. Съответно секторен подход може да се прилага при активност от секторите. Компонент 2 е посветен изцяло на изследвания, където се работи с ценен – Университета ETX в Цюрих, една от водещите по инновации академични институции в Европа. Те ще пренесат швейцарското ноу-хау за мониторинга и анализите в системата, което там е впечатляващо. И в Австрия, и в Германия г-жа Златарска каза, че също има огромни институции, които мерят постоянно ефективност на насочването на ресурсите. Относно ресурсите при нас тя посочи първата програма за 3 милиона франка, след което през оперативните програми около 20 милиона лева са насочени в системата, през програма „Образование“ – 80 милиона, а сега – 5 милиона швейцарски франка.

Г-жа Златарска информира за предстоящото създаване на 3 интердисциплинарни екипа, с включване на действащи изследователи в съществуващи изследователски институции в страната, но с нов фокус върху връзката с дуалнто обучение. Там се очертава възможност за секторен подход към данните – в годишните програми на тези изследователски екипи да се залагат теми и анализи, поискани от туристическия бранш.

Г-жа Златарска описа компонент 3 и насочеността му към качеството и социалната интеграция. На тема „Качество“ се предвижда да се въведе инструмент за кръстосана оценка между фирмите и училищата, а не само за самооценка, както е обичайният подход у нас по темата. Фирмите и училищата ще могат да идентифицират взаимно дефицити, препятствия пред ефективността на модела и съответно да кандидатстват към програмата за подобряването на тези аспекти. Специализираната подкрепа ще ни окаже много интересна организация в Швейцария, а именно – специализирана съпровождаща подкрепа за критичните години в 8, 9 и 10 клас, докато учениците стигнат в дуалната форма на обучение във фирмите. В този период бизнесът е много активен в страните, в които моделът работи. Там измислят и стажове, и посещения, и разменни визити, и индивидуални проекти за учениците, чрез които да ги държат свързани с тематиката, да ги въведат малко по-рано и когато стигнат на реално работно място в 11 клас стресът да е по-малък и да е по-голяма готовността за работа. Знае се, че такива навици и базова дисциплина много пъти липсват, когато учениците стигнат до фирмите. Госпожа Златарска каза, че има акценти, които не е възможно до край да се изговорят, относно по-широкото разбиране за човека и човешкото същество и неговите възможности да се включи в производителни труд, но е редно те да се възприемат, защото има ситуации, в които от страна на бранша се проявява доста дискриминативен подход към ученици, вече положили каквито могат усилия и постигнали

образователен резултат, но тълкувани като не най-комплиментарното лице за услугата, по която 3-4 години са обучавани и имат пълна готовност да я предоставят.

Обратният пример – за даден шанс – води до невероятни успехи, невероятно интересни човешки съдби на деца, които излизат от почти маргинализирани среди и вече са топ-готвачи в обучение на някои от водещите хотели по Черноморието ни. С тези примери г-жа Златарска обоснова важността и необходимостта от междуведомствен диалог и разговори с браншовите организации, където компонента за комуникация не е само публичност, а става дума за стратегическа комуникация, чиято цел е да подобри разбирането защо моделът може да е полезен за фирмите. Според думите й опитът е показал, че моделът работи когато и където е полезен за бизнеса, а не където е само административно насърчаван. Тя разясни големите възможности на този компонент за сътрудничество между министерствата и то е ключово за обединяване към комуникационни кампании. Госпожа Златарска описа начина, по който градове в Швейцария посрещат посетителите си – с билборд, например в Лозана, на който пише „Гордеем се с бъдещото поколение“ и са изобразени млади хора, облечени в работни облекла – и съответно града изразява идеята „Инвестираме в бъдещето и в уменията на кадрите си“.

Госпожа Златарска осведоми представителите на бранша за портала „Ориентиране“, понастоящем не актуално поддържан, но заложен за съживяване през програма Domino 2 с оглед превръщането му в истински интерактивен портал за заявки от фирмите и за видимост къде и какво се предлага като обучение. Тя потвърди намерението по проекта да се работи със заинтересованите страни в т. ч. с МТ предвид трайния интерес на ведомството по темата за сътрудничество, готовността на МОН да направи техническото задание за надграждане на портала, което ще бъде споделено за по-широко участие и съответно да бъде направен портала възможно най-полезен. Тъй като са били огласени оплаквания от бранша относно заявки за паралелки, за професии към училище, които не успяват да бъдат изпълнени, тя съобщи, че заявките ще бъдат направени публични, за да се избегнат неуредици, възникващи при голям брой едновременни заявки и при липсата на координационен формат, когато едно училище не винаги може само да покрие минимума за броя ученици, за да направи паралелка. Така се създава грешна представа за липса на желаещи, а през портала ще стане видим този процес. Госпожа Златарска призова повече източници да влязат в комуникационните канали, а не просто осведомяване, че нещо някъде се е провело. Тя призова за инициативи и приоритетни политики, а МОН има комуникационни експерти, които да ги преведат на езика на различните аудитории. С това г-жа Златарска завърши представянето на програмата и благодари за възможността да го направи и за вниманието.

Д-р Сийка Кацарова благодари на министър Боршош, че е поканил г-жа Златарска да представи тази програма. Д-р Кацарова сподели, че е научила за тази програма от посланик Плугчиева и от г-жа Анета Груйчева, по същото време наш търговски и икономически аташе в Швейцария. Като човек, който работи доста активно в ГБТИК каза, че се радва да я види днес. Тя изрази надежда за успех на дуалното обучение, тъй като е много важно за сектора и в лицето на представляваното от нея сдружение ще има заинтересована страна. Д-р Кацарова завърши с повторна благодарност към министъра за поканата към г-жа Златарска.

Министър Боршош благодари на д-р Кацарова и посочи, че за него е било важно, заедно с МОН да бъде представена програмата, защото очевидно дуалната форма на обучение е страдала от липси. Затова е трябвало да бъде надградена, за което те с министъра на образованието са говорили по тази тема, заради изключителната й важност – не само във връзка с туризма, а по големия въпрос за работещия млад човек. На първо място той постави

проблема за мотивацията на младия човек да работи. На второ място постави концентрирането на голям брой млади хора и в един сектор, който се оказва привлекателен, като наблегна на необходимостта от честно коментиране на това къде е бизнесът до този момент? Отсъства ли бизнесът в дуалната форма? – не като критика към бизнеса, а заради необходимостта той ясно да го вижда. Като министър той е чувал мнения, че нищо не се прави за мотивиране на младите хора. Като представляващ държавата сега предлага изключително силна програма, която е с най-добрите експерти от показателна в това отношение страна – Швейцария. Г-н Боршош пак попита „Къде е българския бизнес?“, но според него по-скоро може да се твърди, че все още е отсъстващ. Той зададе и въпросите „Какво очаква държавата – МТ, МОН?“, „Какво очакват другите сектори от бизнеса?“. И предложи да се съберат въпросите. Не е само заради заплащането, заради имиджа на професията, заради краткостта на сезона или други неща. Министърът изрази увереност, че това ще се състои и ще се намерят повече отговори.

Г-жа Димитрина Горанова благодари на министър Боршош и се съгласи с казаното, че от страна на бранша трябва да се направи усилие за адаптиране към дуалното обучение така, че то да е наистина работещо. Г-жа Горанова призна, че не за първи път бизнесът получава обратна връзка от институциите, че ангажираността и заинтересоваността на бизнеса е ниска или отсъства, но поводът да вземе думата е кръгла маса, организирана от БСК с представители на всички заинтересовани страни, на академичната общност, на министерството на образованието и други. Там е обсъждано, че дуалното обучение и привличането на младите хора към туризма е една от страните. Според нея съществена роля имат мотивацията на учителите и участниците от другата страна в дуалното обучание. Тя заяви, браншът се е сблъсквал с преподаватели от средното и от висшето образование, които с действията си или с бездействието си не мотивират за учене, за работа, а и за развитие в дадена сфера. Според нея, МОН въпреки, че организира много обучения за преподаватели, трябва да работи и в тази насока. Тя завърши, като благодари.

По повод програмата **г-н Одисей Спасов** каза, че макар и като най-старата асоциация в България на туроператорите сам лично и другите членове виждат програма Домино за пръв път. Не е знаел какви са комуникационните канали, но лично приветства такава програма и потвърди казаното за младите. Той се съгласи, че за да заинтригуват учениците в туризма, трябва да им се представят така нещата, че да поискат да работят в туризма – защото е професия като цяло туроператорството и турагентството. Г-н Спасов обобщи разликата теорията и практиката, установени с годините опит от работата със средни и висши училища. Това според него се дължи на прекалено малкото стажуване и ниските възнаграждения. Той вметна, че това зависи от самите деца и от обучаващите децата, и поясни какво има предвид: като собственик на туристическа агенция има подписани договори с две гимназии - в Пловдив и в София. На стаж при тях са идвали деца до 12-ти клас, но се оказало, че тези деца нямат никакъв интерес да работят в сферата на туризма, а са попаднали в тази паралелка просто да завършат средно образование. Това той вижда като голям проблем и счита, че интересът към туризма трябва да тръгне от средното образование и трябва да се работи много пряко с бранша. Г-н Спасов възрази на подхода да се работи с конкретни фирми, защото фирмата може да няма нужда от такъв персонал или от хора, които да стажуват, или да си губи времето за обучаването им. При тези обстоятелства, според него, те нямат желание да работят в сферата на туризма. Той предложи да се работи с неправителствени организации, които имат пряка връзка с членовете си. Г-н Спасов призова МОН много добре да прегледа

комуникационния си канал, защото неговата асоциация – а е сигурен, че други – не са виждали програма Домино или Домино 2.

Г-н Спасов се спря и на възнагражденията – те са по трудови договори, но те не са задължителни. Г-н Спасов увери, че искат да възнаграждават децата, които идват да стажуват, но при интерес да продължат и фирмата да ги надгражда, и да бъдат полезни както на себе си, така и на фирмата – независимо дали в тази година или следващата. Той приема, че 120 и 180 лева не могат да покрият само билетите им за градския транспорт, но повтори твърдението си, че от самите деца зависи дали ще получават дори в пъти по-големи възнаграждения, ако са по-инициативни и приемат това, което преподавателите от конкретните гимназии са предоставили като обучение на тези деца. За висшите училища г-н Спасов напомни, че имат трудови борси по повод задължителния стаж от март до септември и БАТА всяка година участва в тези борси. Говорейки за последната – на Софийския университет – той каза, че както всяка година една фирма обира всичките служители в процес на работа, който не е интересен и просто ги освобождава от тези стажове. Според него трябва да има ограничения – от 1 до 3 човека да са в една фирма, за да могат да се видят различни системи на работа в различни фирми, а именно: различни софтуери, различни партньори, входящ туризъм, изходящ туризъм, вътрешен туризъм и така могат да учат най-различни видове туризъм. За инициативата от страна на МОН с бранша той заяви, че такава до момента не е получил в своята организация. Според него е голяма грешка, ако поне два пъти в годината не се правят конкретни презентации от страна на МОН за конкретни браншови организации, за конкретни браншове, какви проекти, от какво има нужда и да се питат браншовите организации от каква работна ръка се нуждаят. Според г-н Спасов това липсва, а лично той от 24 години в туризма не е видял, че има такава инициатива от МОН. Той изрази предположение, че може би с други браншови организации се прави и с други ресори, но той има предвид туроператорите и туристическите агенти.

Г-н Спасов засегна и висшето образование по туризъм, където по записаното в дипломата на бранша не му става ясно студент, завършил бакалавър или магистратура, на какво е обучаван – дали на хотелиерство, дали на ресторантиорство, на екскурсоводство, на туроператорство или турагентство. Той обоснова потребността от такава яснота за завършен профил със спецификата във всяко едно направление. При положение, че това е професия, трябва да се знае какво е завършено. Г-н Спасов каза, че не е попадал на нито една диплома, където е отразено туроператор, туроператорска дейност, а навсякъде пише просто „Туризъм“. С това той завърши и благодари.

Г-н Георги Дучев благодари и каза, че се е въздържал да вземе отношение, тъй като не е бил запознат с програмата. Той посочи, че в рамките на туризма хотелите са най-големият работодател, с най-голяма нужда от постоянна работна ръка и би следвало да бъде най-заинтересованият сектор. Той съобщи за техните проучвания, които правят от три години и счита, че те могат да се приемат за представителни национални проучвания. В тях участват хотели и хотелски групи от цялата страна, като се води статистика на 22-25 хиляди хотелски стаи. Това, което прави впечатление е, че хотелиерите търсят и предпочитат да работят с българи като служители. Въпреки очевидната нужда от внос на персонал, продължава да преобладава мнението, че трябва да се работи с българи, с млади хора – с ученици, със студенти, въобще млади хора. Г-н Дучев сподели виждането си за хубавото на туризма, че той е чудесна първа работа и следва да се привличат тези младежи да опитат да започнат в туризма, а дали ще останат, вече е функция на това колко добър работодател е бранша. Там той признава, че се срещат всякакви работодатели, той приема това за нормално,

а програмата – за чудесна и поиска допълнителна среща с г-жа Златарска, за да може по-ясно и точно да комуникира тази програма с членовете на сдружението. Определено има нужда от такава програма и доколкото е запознат, дуалното обучение в България от години буксува поради ред причини – законодателни, административни – но се надява това да се промени. И посочи Швейцария като държава с десетилетен, дори столетен опит в дуалното обучение, което според него е гръбнака на швейцарския туризъм. Той завърши със заключението, че ако искаме да правим туризъм по швейцарски, решението е дуално обучение и благодари.

Министър Боршош се обърна към г-жа Златарска, за да се увери, че е чула част от въпросите. Той разграничи едната част – как равномерно да се разпределя тежестта за работата, каквато е била идеята и за надграждане на тази програма и Домино 2 при създаването. Това, което Министърът каза, че със сигурност се нуждаем от по-активна роля на бизнеса – една от основите на надграждането на тази програма. Той се върна на изразеното неудовлетворение на бизнеса, че кадрите излизат неподготвени, без тясна специализация, като повечето от тях просто иска да придобият образователен ценз, защото може би им се струва по-лесно, или защото не са успяли да учат там, където биха искали. И това е изход от образователната система, а не осъзнат вход в нея с възможност за реализация на кариера. Министърът посочи, че хората от сектор „Туризъм“ са доста добре подготвени и са прагматици. Той направи сравнение с нуждата от хора с общо образование, защото това изгражда и обща култура, но трябват и хора, които излизайки на пазара на труда са в прагматиката на професионалните си задължения, защото това е динамична професия. Там се влиза и не може да се прави компромис със служителите, тъй като това веднага се отразява на качеството на продукта. Министърът отбеляза конкуренцията – вътрешната конкуренция в България, но и световната конкуренция.

След чутите – според него – интересни въпроси той покани г-жа Златарска.

Г-жа Златарска благодари и изрази положителната си оценка за конструктивния подход на министъра, който има и критичен характер, и изрази надежда сектор „Туризъм“ да стане и техен сектор. Тъй като г-жа Златарска не може да поеме отговорност за всички 20 години, в които не се е чуло нищо, тя приема критиката за този програмен инструмент и каза, че лично половин година се е борила за комуникационния компонент. Тъй като Швейцария е възприемана като реклама на програмата, трябва обосноваване, че говорим за таргетирана комуникация, която да стигне до заинтересованите страни. Тя обърна внимание, че организациите на бизнеса не във всички индустрии взаимно знаят изчерпателни понятия. Г-жа Златарска разказа за обиколката си в страната в 24 града със събития за Програма Домино, за темата за дуалното образование през оперативна програма и въпреки това пристигат фирми, които никога не сме чували. Предимно фирмите, които не членуват никъде. Тя отбеляза, че при тях задължителният диалог е със социалните партньори – всички национално-представителни работодателски организации са представени и на консултативния съвет към министра на образованието, и на всички възможни формати, в които е промотирано дуалното обучение, и се разчита основно на тях. Различното, което предстои да се направи, е през Българо-швейцарската камара и г-жа Златарска разчита така да намерят заинтересовани страни на много други нива на стратификация. Тя изрази увереност, че ще стигнат до всички и в туризма, защото секторно по браншове ще бъдат намерени и поканени всички браншови организации. През комуникационния компонент ще подават съдържание, за да е лесно за разпространяване, а не за формулиране от бранша. Такава е идеята – да се формулира комуникационното съдържание към бизнеса през организациите му и с това да се помогне.

По въпросите за това къде е бизнеса, г-жа Златарска предложи да каже малко числа, защото това може да се нарече и боксуване, но са обхванати 11500 ученици, а през 2015 се е започнало от нула. Приблизително 660 компании – малки, средни, големи. Имало е очакване компаниите да са основно големи, заради презумпцията, че е по-лесно, където има големи човешки ресурси, където има отдели или обучителни отдели, но се е оказало не точно така, като тя отбеляза и партньорството между фирмите. Според нея много бавно нашият бизнес се научава на понятието co-opetition, че всъщност на пазара са конкуренти, но по отношение на обучението на кадрите трябва да има сътрудничество. Тя даде пример с фирма от Пловдив – поискали са три деца и никой не ми ги дава. От това не може да се даде оценка, че даденото училище не прави нищо. Трябва да се вземе предвид този директор какви умения трябва да има, за колко вида преносими умения да може да намери бранша, да намери фирми, да намери 26 деца, които да вземе, да обясни всичките неща, съответно до инспекцията по труда, където има процедура. Видно е, че трябва интересът да е взаимен, а не просто да се дават оплаквания, че никой не ни намери да ни разкаже. Трябва да се знае, че всяка професионална паралелка в страната се формира на базата на заявки от фирмите, за разлика от езиковите, математическите и другите, които се формират по други причини. Но професионалните паралелки трябва да се бъдат по заявки от фирмите. Масово това не се знае. Може би на регионалните структури на МОН трябва да е по-висока активността, защото края на месец декември всяка година е срокът за заявки за следващия план-прием, тоест учениците, които ще бъдат 8-ми клас по дадена професия. Г-жа Златарска поиска специално за дуалното обучение да каже допълнително, че всеки 10-ти клас, който е наличен в страната, може да бъде обърнат в дуален при желание от фирмите. Това е много неизползвана възможност и много важна, защото е много къс пътя. Няма 3 години чакане да се стигне до 11-ти клас, а разговор в 10-ти и след няколко месеца децата са на работното място. Г-жа Златарска за учителите каза, че е всеобщо наблюдението за усилията, за стимулирането и мотивирането им. Няма програма, която да не включва тяхното обучение. В Домино 2 са заложили малко по-различен подход. Целта е била във всеки сектор да се направи топ 10 на компаниите, които могат да покрият максимален обем от уменията за бранша и в тези топ 10 да се изпратят учителите на обучение, т. е. на реалните работни места и то не е еднодневни, а около седмица. Г-жа Златарска не можа да предположи колко ще е поносимо това за фирмите, но е много важно да се вдигне нивото на умения, на секторните умения на учителите. Те постоянно получават педагогически обучения, за нови методи на преподаване, но много по-рядко за секторни умения. Г-жа Златарска се извини за многото нюанси, но поиска пак да се върне на активността. Има Асоциация на училищата, които обучават в сферата на хотелиерство и туризъм, която е активна, които имат асоциация. Тя има годишна програма, има събития, организира състезанията по туризъм. Това е страшно ключово място, на което учениците да видят фирмите. Казаното за мотивацията г-жа Златарска приема за абсолютно вярно за учениците и не мисли, че става дума само за този бранш. Тя даде пример с мотивацията на учениците да станат заварчици, което е една от най-търсените професии и от най-високоплатените в средните технически кадри. Много рано трябва бизнесът да влезе в полезрението им. Г-жа Златарска разказа за обиколките си с автобуси да води родители по фирми, но това няма как да стане национално и системно усилие, ако не се включи бизнесът – много фирми, големи и малки се обединяват и правят Дни на отворените врати, взимат ученици на т.нар. „job shadowing“, за да изкарат един-два дни на мястото, за да видят. И оттам нататък е мотивацията им да останат.

Г-жа Златарска изрази увереност, че не се очаква от МОН да мотивира учениците да останат на даденото работното място, защото това е работа на бизнеса – как да ги задържи. И не става дума само за заплата, а за много неща в отношението на наставника, в готовността да им се даде реална работа, да бъдат въвлечени в интересни дейности. Г-жа Златарска наблегна на всичките тези комплексни фактори за мотивацията на човек да прави нещо и напомни за много интересни примери за това как колкото по-рано реално са ангажирани, колкото по-млади наставници прикачат фирмите към учениците, колкото по-дигитално влязат в полезрението им и се позиционира работодателя като страна, показваща грижа за обучението, толкова повече нещата се случват. Тя даде пример за дете, поставено 7 часа да зарежда на една машина заготовките и нищо друго да не прави във фирмата или никога да не прави друго, освен да пренася зеленчуци от някаква част до друга, защото така е удобно на фирмата, нещата няма да се получат. За да остане в бранша ученика, трябва да се инвестира в многообразие на запознаване с дейността на фирмата. Г-жа Златарска даде това като доказано в опита – че така е най-атрактивното за учениците, защото си намират мястото. Тя каза и за отклоняването от висше образование – то се случва през дуалното, според насоката на бизнеса, когато той е активен в средното образование. Това тя описа като много интересен процес, защото те разпознават в бранша какво е необходимо като висше образование. Няма затворена врата. В България средното дуално образование също завършва с матура. В Швейцария, Австрия и Германия не е точно така. Там матурата е избор, за да решат дали искат да отидат в университет, защото просто икономиките имат много силна насока към средни кадри. Агенция по заетостта подава данни в МОН и има идея кой от какво има нужда. Освен заявките към училищата, които се обобщават от регионалните управления на МОН, докладват се в министерство и се одобрява на тази база план-приема. Агенция по заетостта подава през техните годишни анкети с индустрията прогнозната необходимост от кадри.

Министър Боршош благодари на г-жа Златарска и посочи, че разговорът за дуалното обучение ще продължи. Той обърна внимание, че големият отсъстващ в този разговор е ученикът, студентът. Министърът обяви, че следващата голяма конференция ще бъде със студентските съвети, със студентите, защото имаме съвсем нова ситуация на пазара на труда, която не ни е позната, тъй като сме израстнали в друга. Семейство, училище, МОН, бизнеса….всички, но ги няма учащите. Не знаем какво ги привлича, как виждат възнаграждението си, работните си дни, времето, което отделят за работа, какво ги мотивира, какво ги отказва, колко са гъвкави, колко са динамични. Тези отговори в туризма ни липсват. Министърът заяви, че в 11-те месеца е видял, че всички имат голяма готовност или живеят в предишни времена, когато хората са се конкурирали да работят в туризма. Вече имаме нова ситуация – нова мислеща работна ръка с огромни претенции, на която или може да се разсърдим, или да формулираме грозни отношения, че приемаме кадри от чужбина – защото и това го имаше, но беше за друг сектор, медицинския – или да сме абсолютно адекватни и гъвкави и да видим какво точно искат те и какво може да им предложим. Този разговор е изключително важен, но без участието на тези, към които се стремим, няма да бъде пълноценен, няма да ни даде обективна картината и това ще е следващата голяма среща, която също ще направим, с участието на тези хора и тогава вече в прав текст ще говорим с тях, къде ние грешим и какво искат те и ние какво можем да им предложим, може ли въобще нещо да им предложим в сектор „Туризъм“ и какво трябва да компенсираме, за да сме конкурентни на други икономики и на други сектори.

Министър Боршош апелира да не забравяме, че влизаме в конкурентна среда с малко предлагане на работна ръка с изключително предложение за работа. Туризмът се изправя

пред големи предизвикателства. МОН с тази програма чудесно може да модерира и да даде равен старт на всички сектори. Въпросът е кой от секторите как ще се възползва.

Министър Боршош благодари за участието на всички, за цялостната работа през годината и закри заседанието на Националния съвет по туризъм.